

MARTIN
KUČEK

Hrdosť národa

Každý z národov, malý či veľký, má vo svojom historickom vývoji obdobie či udalosti, ktoré sa na ňom a jeho osudoch významnou mierou podpísali a ku ktorým sa aj po dlhom období nasledujúce generácie radi vracajú a pripomínajú si ich. Stali sa zdrojom ich národnej hrdosti, obdivu, svetlou stránkou.

Francúzi si tak každoročne pripomínajú svoju revolúciu a dobytie Bastily, Angličania priemyselnú revolúciu, Američania Deň nezávislosti, Rusi Októbrovú revolúciu a víťazstvo nad fašistickým Nemeckom. Čo majú vzácne vo svojej histórii Slováci?

Je to najmä obdobie vlády Svätopluka a príchod vierozvestov Cyrila a Metoda, obdobie pôsobenia Ludovíta Štúra a celej skupiny štúrovcov, vznik spisovnej slovenčiny a v minulom storočí predovšetkým vojenské a občianske vystúpenie proti fašizmu, aj tomu domácejmu, Slovenské národné povstanie.

Nástojčivo si to uvedomujeme a pripomíname aj v týchto augustových dňoch nielen v Banskej Bystrici, ale vo všetkých mestách a mnohých obciach. Sú tu aj turistické a náučné cesty na pamätne miesta bojových stretnutí, k pamätníkom, stretnutia a besedy s priamymi účastníkmi Povstania. Je tu aj návrat k opätovnému pomenovaniu Nového mosta v Bratislave na Most SNP.

Zamyslime sa nad otázkou, prečo ho vlastne pred pár rokmi premenovali? Jedna skupina vtedajších poslancov mesta tvrdila, že do Bratislavy sa takéto pomenovanie moderného mosta cez Dunaj nehodí, iní vraj preto, že takéto bola politika komunistov a osobitne Gustáva Husáka, a iní, že pre návštevníka z Anglicka je toto pomenovanie ťažko vysloviteľné.

Koľkože Angličanov prichádza do Bratislavy? A vari si Angličania robia starosti s tým, ako sa Slovákovia vyslovujú ich pomenovania v Londýne či kdekoľvek v krajine? Sú hrdí na svoje názvy a nič na tom nezmení ani nepriaznivá mienka ktoréhokoľvek z cudzích návštevníkov. Aj v tom sa prejavuje miera ich hrdosti na vlastnú domovinu a na svoj jazyk.

Naozaj sme v plnej miere a historickom rozsahu docenili a oceňujeme historické, kľúčové miesta vývoja našej spoločnosti? Dokážme si to v týchto dňoch, pripomínajme to najmä mladším generáciám, veďme ich k tomu, aby boli na historické udalosti svojho národa pyšní, aby sa nimi hrdili, aby sa im stali srdcu blízke. O to bude ich sebedomie istejšie a poznanie bohatšie. Hrdosť národa je aj hrdosťou každého jeho príslušníka.

Svet si pripomenul zvrhnutie atómovej bomby

Japonskí predstavitelia 9. augusta prisľúbili, že sa budú snažiť, aby bola spoločnosť menej závislá od jadrovej energie. Slub dali v deň, keď si krajina pripomenula 67. výročie zhodenia atómovej bomby na mesto Nagasaki na konci druhej svetovej vojny.

Starosta Tomihisa Taue vyjadril naliehavú výzvu, aby Japonsko načrtlo konkrétne plány na vybudovanie spoločnosti bez jadrovej energie, kde sa ľudia nebudú musieť obávať účinkov žiarenia. Takisto vyzval, aby štáty sveta potvrdili svoj záväzok, že budú dodržiavať zákaz jadrových zbraní.

V Parku mieru v Nagasaki neďaleko epicentra výbuchu z 9. augusta 1945 sa zhromaždilo približne 6000 ľudí. Boli medzi nimi aj študenti a starostovia miest, najviac postihnutých vlnajšou jadrovou katastrofou.

Desiatky tisíc ľudí, vrátane pozostalých, príbuzných, vládných predstaviteľov a zahraničných hostí, si 6. augusta v miestnom parku pripomenuli 67. výročie

Ľudia zapalujú vonné tyčinky a modlia sa pri pamätníku obeť zhodenia atómovej bomby v Parku mieru pri príležitosti 67. výročia zhodenia atómovej bomby na mesto Hirošima 6. augusta 2012.

Foto: TASR / AP

čie zhodenia americkej atómovej bomby na japonské mesto Hirošima.

Americký bombardér B-29 pomenovaný Enola Gay zhodil bombu ráno 6. augusta 1945. V posledných dňoch druhej svetovej vojny zabila odhadom 140 000 ľudí.

O 08.15 h miestneho času, v momente výbuchu, úder zvonu oznámil minútu ticha za obeť. Chodci sa zastavili, mierne uklonili a spojili svoje ruky k modlitbe.

Na oficiálnej spomienke sa zúčastnilo

(Pokračovanie na str. 3)

Stretnutie generácií na Kališti

Už po siedmykrát sa v sobotu 18. augusta konalo na Kališti Stretnutie generácií. Stretnutie je každoročne dôstojnou spomienkou na obeť i tých, ktorí prežili hrôzy vojny a znášali utrpenie vo vypálených obciach.

„Je mementom pre súčasnú i budúce generácie a zároveň odsúdením všetkých snáh a prejavov znevažujúcich historické fakty, hrdinstvo a obetavosť účastníkov protifašistického odboja,“ uviedol pre Bojovník Anton Hoffmann

z tlačovej komisie ObIV SZPB v Banskej Bystrici. Zároveň informoval, že záštitu nad podujatím prevzal predseda Banskobystrického samosprávneho kraja Vladimír Maňka. „Dnes, 67 rokov od skončenia 2. svetovej vojny,

si pripomíname tragédiu, ktorá ovplyvnila životy mnohých ľudí. Noc zo 17. na 18. marca 1945 vstúpila do histórie a navždy sa zapísala do pamäti tých, ktorí prežili. Obec Kalište v túto noc prestala existovať,“ konštatoval Vladimír Maňka v brožúrke pri príležitosti tohtoročného Stretnutia generácií. „Štyridsaťšesť jej obyvateľov zavraždili, ich domy vypálili. Nikde na svete neexistujú žiadne vznešené ideály, ktoré by dokázali ospravedlniť zverstvá páchané na nevinných. Bolo by veľmi jednoduché skryť to, čo sa udialo, za slová: „veď bola vojna a v nej umierali ľudia“. Každá z tých 46 obeť mala svoj príbeh, po každej zostalo pri stole prázdne miesto. Smrť týchto ľudí bola zbytočná a nezmyselná. Koniec vojny bol blízko a ich životy mali pokračovať ďalej. Mali v mieri vychovávať svoje deti, pracovať a snívať svoje sny...“ dodal.

Oblasťný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Banskej Bystrici spolu s Múzeom SNP, Banskobystrickým samosprávnym krajom a ďalšími spoluorganizátormi, pripravili dôstojnú spomienku na obeť Kališťa a účastníkov boja proti fašizmu, na ktorú pozvali domácich a zahraničných ústavných činiteľov, diplomatov, predstaviteľov štátnej správy, samosprávy, zástupcov vypálených obcí, partnerských organizácií a ďalších hostí. red

Delegácia SZPB počas pietnej spomienky na Kališti.

Foto: Bojovník

Pamiatku generála Petráka pripomína pamätná tabuľa

V Bratislave vzdali hold vojnovému veteránovi generálovi Antonovi Petrákovi. Pri príležitosti stého výročia jeho narodenia bola v centre hlavného mesta odhalená pamätná tabuľa, ktorá pripomína tohto vojnového hrdinu a bojovníka za slobodu.

Generál Anton Petrák je doposiaľ jediným Slovákom, ktorému bol udelený Rad britského impéria. V roku 1996 ho priamo od kráľovnej Alžbety II. získal za svoje pôsobenie v československej zahraničnej armáde vo Veľkej Británii, kde viedol výcvik československých parašutistov v Škótsku a zúčastnil sa aj na vylodení spojeneckých vojsk v Normandii, pričom za svoje pôsobenie získal britský a tiež slovenský vojnový kríž.

„Významných ľudí, ktorí veľa urobili pre Slovensko a Československo si musíme pripomínať,“ povedal na margo odhalenia pamätnej tabule Roman Juráš z Klubu priateľov generála Petráka. Spolu s týmto klubom boli iniciátorom myšlienky pripomenúť pamiatku generála Petráka aj členovia rodiny vojnového veterána. Jeho zať, Jozef Kratochvíla uviedol, že miesto, kde je umiestnená tabuľa, Rybárska brána pri Hlavnom námestí, nebolo vybrané náhodne. „Práve tu, v blízkej kaviarni, sa Anton Petrák stretával

so snúbenicou a neskôr aj so svojimi priateľmi z radov vojenských veteránov.“

„Vďaka takým hrdinom, akým bol generál Petrák, máme Slovensko také, aké máme, máme vojakov, ktorí bojujú v zahraničných misiách, aby chránili demokraciu, šíрили a ochraňovali idey, za ktoré bojoval aj generál,“ povedal v príhovore náčelník generálneho štábu OS SR Peter Vojtek.

Pamätná tabuľa má pripomínať aj utrpenie, ktorým generál Petrák prešiel v období komunistického režimu. V 40-tych a 50-tych rokoch bol obvinený v zinscenovaných politických procesoch a päť rokov strávil vo väzniciach v Mírove a pražskej Ruzyni.

„Po vojne, keď ho mali oceniť za to, čo urobil v boji proti fašistickej diktatúre ho ďalší totalitný režim perzekvoval,“ uviedol pre TASR predseda Konfederácie politických väzňov Slovenska Anton Srholec. Dodal, že sloboda a Európa v ktorej žijeme je dôsledkom toho, že aj v Čechách a na Sloven-

Slávnostné odhalenie pamätnej tabule generála Antona Petráka, príslušníka Československej zahraničnej armády na Západe, pri príležitosti 100. výročia jeho narodenia sa uskutočnilo 10. augusta 2012 v Bratislave. Foto: TASR – M. Košířer

sku bolo veľa statočných, silných a slušných ľudí, ktorí dokázali žiť a bojovať za mier a demokraciu. „Presne takým človekom bol generál Petrák.“

Pamiatke generála Antona Petráka bude venovaná aj stála expozícia v historickom múzeu hlavného mesta Bratislavy. V októbri bude takisto pokrstená kniha

o Antonovi Petrákovi „Anglán“. Generál Anton Petrák zomrel vo veku nedožitých 97 rokov 7. februára 2009.

red TASR

Csatáry by sa stal najstarším väzňom

V prípade vydania Lászlóa Csatáryho z Maďarska na Slovensko by sa tento údajný vojnový zločinec vo svojom veku 97 rokov stal najstarším slovenským väzňom. V súčasnosti je v SR najstarším väzňom 79-ročný muž právoplatne odsúdený za vraždu. Najstaršou ženou v slovenskom väzení je 73-ročná vrahyňa. Informovalo o tom Ministerstvo spravodlivosti (MS) SR.

O vydaní Csatáryho by však musel rozhodnúť maďarský Súdny tribunál v Budapešti, ale až po vydaní európskeho zatýkacieho rozkazu slovenským súdom.

Okresný súd Košice I už má spis údajného vojnového zločince Csatáryho. Spis košickému súdu podstúpil rezort justície 27. júla, aby sa v tejto veci konalo bez prieťahov. „Toho času sa posudzujú zákonné podmienky postupu,“ uviedol predseda súdu Radoslav Lacko.

Ak súd rozhodne vydať európsky zatýkací rozkaz, ministerstvo spravodlivosti poskytne súdom súčinnosť. Nemôže však zasahovať do rozhodnutia súdov. „Bez ohľadu na časový postup ide o zločiny, ktoré musia byť potrestané a nesmú byť premlčané,“ povedal na začiatku tohto týždňa minister spravodlivosti Tomáš Borec. Dôležité však bude, či slovenský súd vydá rozkaz na jeho vydanie a či zase maďarské súdy vyhovejú vydaniu a aký postup zvolia jeho maďarskí advokáti. Ako však celý

Údajný vojnový zločinec László Csatáry odchádza z prokuratúry v Budapešti 18. júla 2012. Foto: TASR/AP

prípád vydania Csatáryho dopadne, sa nedá odhadnúť, pretože Csatáry sa v spomínanom vysokom veku v súčasnosti nachádza v domácom väzení.

V spise sa nachádza aj rozsudok Ludového súdu v Košiciach z júna 1948, ktorým bol Csatáry uznaný vinným a odsúdený na trest smrti za vojnové zločiny, ktorých sa dopustil v roku 1944 ako vysoký policajný funkcionár a úradník maďarskej okupačnej správy v Košiciach. „Spis obsahuje viaceré dokumenty k súdному procesu pred Ludovým súdom v Košiciach,“ povedal 27. júla predseda Správnej rady ÚPN Ivan

Petranský. „Například zatykač z roku 1948, popis osoby Csatáryho aj rozsudok z 8. júna 1948.“

Prípdom Lászlóa Csatáryho sa zaoberá už aj košická okresná prokuratúra. Ako povedal hovorca prokurátorov Milan Filičko, 1. augusta bolo na Okresnú prokuratúru Košice I doručené trestné oznámenie pre podozrenie zo spáchania zločinu proti ľudskosti. „Trestné oznámenie podal občan z Košíc a uvádza sa v ňom, že v odsudzujúcom rozsudku na Csatáryho nie je zmienka o deportáciách obyvateľov Košíc do fašistického Nemecka v januári 1945. Podľa oznámenia sa rozsudok týka len skutkov spáchaných v máji a júni 1944 a v novembri 1944,“ dodal Filičko.

Spresnil, že oznamovateľ uvádza, že jeho otec bol deportovaný na nútené práce do Nemecka v januári 1945, o čom predložil potvrdenie Správnej komisie mesta Košíc z roku 1945. Oznamovateľ žiada, aby bolo začaté trestné stíhanie a aby bol Csatáry bráný na zodpovednosť aj za skutok respektívne skutky z januára 1945. „Trestné oznámenie bolo pridelené prokurátorovi, ktorý je povinný vykonať opatrenia, aby sa o trestnom oznámení mohlo rozhodnúť do 30 dní od prijatia trestného oznámenia. V tejto lehote teda musí prokurátor prípadne policajt, ktorému môže prokurátor vec odovzdať, rozhodnúť buď o začatí trestného stíhania, alebo o odložení veci,“ uzavrel Filičko. red TASR

Nálezy munície

Nález nevybuchnutej munície z druhej svetovej vojny zaznamenala polícia v 11. augusta predpoludním v lesnom poraste v katastri obce Bačkov v okrese Trebišov. Policajná hliadka miesto nálezú zabezpečila. „Pyrotechnik zaistil na zneškodnenie dva kusy delostreleckých granátov kalibru 120 mm, pochádzajúcich z druhej svetovej vojny,“ informoval košický krajský policajný hovorca Alexander Szabó.

Munícia ležala zhruba 100 metrov od cesty vedúcej z obce Dargov do obce Bačkov.

Polícia v tejto súvislosti opätovne upozorňuje občanov, aby nájdenú muníciu za žiadnych okolností nebrali do rúk a nepremiestňovali ju.

„Je potrebné zapamätať si miesto nálezú, hlavne v tých prípadoch, ak je niekde v lese alebo neznámej oblasti. Vhodné je, ak si miesto nejakým spôsobom označíme alebo v okolí nájdeme nejaké záchytné body, podľa ktorých je možné opätovne dané miesto nájsť. Vždy je potrebné, aby každý nález občania oznámili na bezplatnom čísle 158,“ uviedol Szabó.

Delostreleckú mínu z druhej svetovej vojny našiel aj 60-ročný muž z obce Dargov v lese pri tejto obci v okrese Košice okolie. Privolaná polícia miesto nálezú zabezpečila.

Pyrotechnik zistil, že ide o delostreleckú mínu kalibru 82 mm a prevzal ju na zneškodnenie, informovala košická krajská policajná hovorkyňa Jana Mésarová.

Nález zhruba 50 vojenských nábojov tiež nahlásil na linku 158 aj 33-ročný muž, ktorý na ne narazil počas výkopových prác za rodinným domom v obci Janík, taktiež v okrese Košice okolie. Privolovaný pyrotechnik uviedol, že ide o päť kilogramov pechotných nábojov rôznych kalibrov z obdobia druhej svetovej vojny. Muníciu prevzal na zneškodnenie, uviedla policajná hovorkyňa. red

Nálezy munície z obdobia druhej svetovej vojny nie sú zriedkavé. Foto: archív

Svet si pripomenul zvrhnutie atómovej bomby

(Dokončenie zo str. 1)

okolo 50 000 ľudí. Tisíce ďalších sa pripojili k demonštráciám, pochodom, fóram a koncertom na iných miestach Hirošimy, ktoré sú súčasťou globálneho hnutia proti jadrovým zbraňam.

Približne 700 ľudí, vrátane tých, ktorí výbuch atómovej bomby prežili, ako aj osôb evakuovaných z okolia vlani havarovanej jadrovej elektrárne Fukušima, sa tiež zúčastnili na zhromaždení proti jadrovým zbraňam. Protijadrové protesty

nabrali tento rok v obvykle pokojnom Japonsku na intenzite po tom, čo vláda premiéra Jošihika Nodu v júni nariadila reštartovanie dvoch z 50 jadrových reaktorov, postupne odstavených po vlnajšej marcovej katastrofe vo Fukušime.

Starosta Hirošimy Kazu Macui v príhovore vyzval japonskú vládu, aby čo najskôr zaviedla energetickú politiku, ktorá zaisť bezpečnosť a ochranu ľudí. Noda v reakcii povedal, že vláda vytvorí „energetický mix“, založený na svojej politike,

ktorá sa nebude spoliehať len na jadrovú energiu.

Dátum 6. august sa stal Svetovým dňom boja za zákaz jadrových zbraní – známy je aj pod názvom Deň Hirošimy. V ten deň v roku 1945 americké letectvo zhodilo jadrovú bombu na japonské mesto Hirošima. O tri dni neskôr, 9. augusta 1945, letectvo USA bombardovalo jadrovou náložou aj mesto Nagasaki. Ten dátum si svet pripomína ako Deň Nagasaki.

Rok 2010 sa v spojitosti s útokmi na japonské mestá viaže s pamätnou udalosťou – úmrtím jediného človeka, ktorý prežil zhodenie jadrových bômb na obe mestá. Cutomu Jamaguči vo veku 94 rokov zomrel 4. januára 2010 na rakovinu žalúdka v Nagasaki. Japonsko v ňom „prišlo o jedného z najdôležitejších svedkov tých čias“. Na hrozby jadrových zbraní v roku 2006 upozornil aj na pôde OSN.

Spojené štáty americké sa v osobe svojho veľvyslanca v Japonsku Johna Roosa v roku 2010 prvýkrát zúčastnili na spomienkovej akcii na obete prvého útoku jadrovými bombami zo 6. augusta 1945 v Hirošime.

Po skončení druhej svetovej vojny v Európe sa americká i britská vláda sústredili na vojenskú situáciu na Ďalekom východe a v Tichomorí. Chceli poraziť Japonsko ešte pred vstupom vtedajšieho ZSSR do vojny proti nemu, aby si tak zabezpečili rozhodujúci vplyv v oblasti. Na dosiahnutie tohto vojensko-strategického a politického cieľa si zvolili atómovú bombu.

Už v priebehu druhej svetovej vojny sa podarilo v USA realizovať nákladný, tzv. manhattanský projekt, ktorého cieľom bolo zostrojiť atómovú bombu. Prvý pokus s ató-

Na archívnej snímke zo 6. augusta 1945 poskytnutej americkou armádou pohľad na hrbovitý oblak, ktorý stúpa k oblohe asi hodinu po výbuchu atómovej bomby v japonskej Hirošime. Foto: TASR / AP

movou bombou uskutočnili Američania pri Almorode v Novom Mexiku 16. júla 1945, deň pred začiatkom Postupimskej konferencie.

Pre americké vládnuce kruhy bola atómová bomba hlavnou zbraňou ich politického nátlaku v úsilí o svetovládnu. Napriek protestom vedcov vydal prezident Harry Truman príkaz na zvrhnutie prvých atómových bômb na dve japonské mestá – Hirošimu a neskôr 9. augusta 1945 na Nagasaki.

Dňa 6. augusta 1945 o 08.15 h miestneho času nad Hirošimou – prístavným mestom na ostrove Honšú – americké bombardovacie lietadlo B-29 „Enola Gay“ zhodilo na centrum mesta z výšky desiatich kilometrov padák s jadrovou náložou.

Nasledoval oslepujúci záblesk a rozľahol sa výbuch prvej atómovej bomby „Little Boy“, zložený z uránu U-235 s hmotnosťou štyri tony, dĺžkou päť metrov a silou 20 000 ton TNT.

Nad mestom sa zdvihol oblak zeme, prachu a dymu. Výbuch zni-

čil dve tretiny mesta, v centre Hirošimy zostalo stáť len 20 budov, ktoré boli postavené z betónu. Pri útoku zahynulo 70 000–80 000 ľudí a vyše 100 000 ďalších utrpelo ťažké zranenia. Na následky ožiarenia neskôr zomreli desaťtisíce osôb a postihnutou ostala ďalšia generácia.

Japonsko niekoľko dní po zhodení atómových bômb kapitulovalo. Tým sa skončila druhá svetová vojna v Ázii.

Na mieste epicentra výbuchu, na Ústrednom námestí v Parku mieru, vybudovali v rokoch 1949-56 pamätný komplex podľa návrhu architekta Kenzóa Tanga. Od roku 1955 sa v Hirošime a Nagasaki každoročne konajú medzinárodné konferencie za zákaz atómových a vodíkových zbraní. V septembri 1956 bola otvorená nemocnica pre obeť bombardovania vo štvrti Sendamati. V auguste 1964 Svetová rada mieru udelila Hirošime ako prvému mestu na svete zlatú medailu Joliotia – Curieho. red TASR

Holubice poletujú nad Sochou slobody pri príležitosti 67. výročia zhodenia atómovej bomby na Nagasaki 9. augusta 2012. Foto: TASR / AP

1. AUGUST

Súd v španielskej Valencii nariadil magistrátu, aby zbavil čestného občianstva niekdajšieho diktátora Francisca Franca. Vykonal tak na podnet tamojšej ľavicovej strany, ktorá označila Francovo pretrvávajúce čestné občianstvo, udelené pred vyše 75 rokmi, za „jasný útok na právny systém“ krajiny. Franco, ktorý vládol tvrdou rukou od roku 1939 až do svojej smrti v roku 1975, má ešte stále desaťtisíce nostalgických prívržencov.

2. AUGUST

Palestínske militantné hnutie Hamas odsúdilo nedávnu návštevu Zijáda Bandaka, lídra súperiaceho hnutia Fatah, v bývalom nacistickom vyhladzovacom tábore Auschwitz. Prevažnú väčšinu 1,5 milióna obetí tam tvorili Židia. Predstavitel' Hamasu vyhlásil, že Bandakova návšteva v osviečimskom pamätníku bola v rozpore s verejnou mienkou Palestínčanov a poslúžila záujmom „sionistickej okupácie“.

4. AUGUST

Hirošimu navštívil Clifton Tru-

man Daniel, vnuk bývalého amerického prezidenta Harryho Trumana, ktorý pred 67 rokmi nariadil zhodenie atómovej bomby na Japonsko. Daniel položil veniec k pomníku 140-tisíc obetiam katastrofy a stretol sa aj s Japoncami, ktorí útok prežili. Trumanov vnuk navštívil Hirošimu preto, aby pochopil dôsledky tohto činu. Sám sa pritom venuje propagovaniu sveta bez nukleárných zbraní.

5. AUGUST

Vo veku 97 rokov zomrel major poľskej armády Ignacy Skowron, posledný žijúci veterán z bitky, ktorou sa začala 2. svetová vojna. Skonal v domove svojho vnuka v meste Kielce po problémoch s krvným obehom. Bol jedným z 200 vojakov, ktorí 1. septembra 1939 strážili na polostrove Westerplatte, v tesnej blízkosti prístavného mesta Gdansk, vojenský sklad, na ktorý zaútočila nemecká vojenská loď. Poliaci odolávali sedem dní útokom zo zeme, mora i vzduchu, ale nakon sa dostali do zajatia. Skowrona z neho prepustili v roku 1940. Potom pracoval pre poľské železnice až do roku 1975.

7. AUGUST

Maďarskí vyšetrovatelia venujúci sa prípadu bývalého policajného dôstojníka, dnes 97-ročného Lászlóa Csatáryho, dospeli k záveru, že tvrdenia o jeho účasti na deportáciách niekoľko stoviek

stalo sa VO SVETE
1. 8. – 15. 7. 2012

košických Židov z roku 1941 do západoukrajinského mesta Kamenec Podolský sú nepodložené. Csatáry sa zrejme v roku 1941 nezdržoval v Košiciach. Vyšetrenie však pokračuje v súvislosti s neskoršími deportáciami z roku 1944, keď z tamojšieho geta odviezli takmer 12-tisíc Židov do Auschwitzu.

10. AUGUST

Nový rumunský minister pre vzťahy s parlamentom Dan Sova uznal, že prestrelil svojím marcovým vyhlásením o minimálnom počte Židov, ktorí trpeli počas holokaustu v Rumunsku. Svoje

slová chce 39-ročný člen Sociálnodemokratickej strany premiéra Victora Ponta podložiť aj skutkami. Preto oznámil, že plánuje zorganizovať prednášky o vyvražďovaní Židov nacistami počas 2. svetovej vojny. Odhaduje sa, že vládu pronacistického režimu Iona Antonesca neprežilo 280- až 380-tisíc Židov a Rómov.

14. AUGUST

Z domu v centre hlavného mesta Poľska evakovali okolo 20 zväčša starších a nevládných ľudí po tom, ako robotníci našli pod chodníkom pri oprave vodovodného potrubia 500-kilogramovú bombu z 2. svetovej vojny. Bombu odviezli vojaci mimo mesta, kde ju zneškodnili. Varšavu niekoľkokrát bombardovali nacisti, predovšetkým v septembri 1939 a počas 63-dňového neúspešného povstania na jeseň 1944.

15. AUGUST

Listy, dokumenty a fotografie Otta Franka, otca židovského dievčaťa Anny Frankovej, pôjdu v New Yorku do dražby. Aukčný dom Doyle začiatkom novembra vydraží približne sto predmetov

zo zbierky herca Josepha Schildkrauta, ktorý vo filme dva razy stvárnil Otta Franka. Cenu zbierky aukčný dom odhadol na zhruba 24-tisíc eur. Anna sa v období nacizmu spolu s rodinou ukrývala v tajnom trakte kancelárskej budovy otcovej firmy. Skrýšu však v roku 1944 odhalili a Annu previezli do Auschwitzu, neskôr do koncentračného tábora Bergen-Belsen, kde zomrela v marci 1945 na týfus. Jej otec väznenie prežil a rozhodol sa zverejniť dcérin denník, ktorý sa stal známym po celom svete.

Údajného nacistického vojnového zločincsa Charlesa Zentaia nevydajú austrálske úrady do jeho bývalej vlasti – Maďarska. Ministerstvo vnútra toto rozhodnutie zdôvodnilo tým, že v čase spáchania kriminálneho činu v maďarskom práve neexistoval pojem vojnový zločin. Zentai, vlastným menom Károly Steiner, je obvinený z vraždy 18-ročného Petra Balázsa, ktorú mal spáchať ako vojak v roku 1944 v Budapešti. Dôvodom vraždy bolo, že mladík nemal pripnutú židovskú hviezdu. (ao)

V Bojovníku som začínal v roku 1978

Nielen profesionálni redaktori, ale aj dopisovatelia majú zážitky zo svojej činnosti, na ktoré sa nezabúda. Môj prvý článok uverejnili 15. apríla 1978 v Bojovníku č. 15, s názvom „Pred tridsiatimi rokmi“. Opísal som svoje zážitky ako 13-ročného chlapca z tej krutej doby SNP a oslobodzovacích bojov, pri ktorých zahynula aj moja matka.

Článok sa asi zapáčil tajomníkovi OV SZPB Vojtechovi Regimovi, ktorý mi povedal: „Budeš dopisovateľom do Bojovníka.“ Odmietol som, že na to nemám. Ale on trval na svojom, a tak popri funkcii tajomníka sociálnozdravotnej komisie pri OV SZPB stal som sa dopisovateľom za okres Banská Bystrica, do ktorého v tom čase patrilo aj územie terajšieho okresu Brezno.

Vo svojej funkcii som sa zoznámil s desiatkami ľudí, u ktorých vlast' nebola prázdne slovo a ktorí neváhali na oltár slobody priniesť obeť najväčšiu, vlastný život. Jedným z nich bol aj Jozef Skaloš. Žil v horehronskej obci Polomka, osamelý, ako vojnový invalid. Náš rozhovor v roku 1980 v jeho drevenici začal tým, že som spomenul môjho strýka Františka Považana, ktorý bol tiež príslušníkom 2. čs. paradantnej brigády. Bez slova vstal a vrátil sa zo susednej miestnosti s fotografiou. „To je naša jednotka pred odchodom na východný front, kde sme mali bojovať po boku nemeckej armády. A tu je Ferko Považan, môj

najlepší priateľ. Boli sme nerozluční priatelia a máme spoločné zážitky z prechodu k Červenej armáde, z tvrdého paradantného výcviku i z bojov v Karpatko-duklianskej operácii. Tam som bol ťažko ranený, na mínovom poli som prišiel o nohu. Od tej doby o ňom nič neviem, čo je s ním...“ zaspomínal.

Odpovedal som, že môj strýc prežil všetky boje a šťastne sa vrátil domov. V roku 1947 bol povolán do služieb ZNB a to sa mu stalo osudným. V tom roku v decembri nám oznámili, že nešťastnou náhodou pri čistení zbrane v škole pre príslušníkov ZNB bol smrteľne zranený. Bolo to nepochopiteľné a neuveriteľné. Skutočnosť bola asi tá, že to bolo tri mesiace pred februárovým prevratom 1948, kedy prebiehali tvrdé triedne a politické boje, ktoré sa nevyhli ani tejto škole.

Jozef Skaloš veľmi zosmutnel a povedal, že by rád navštívil jeho hrob. Vďaka som mu to umožnil. Pred bránou cintorína v Žarnovici pripol si vyznamenania a pomaly kráčal k hrobu.

Hlboko sa uklonil a jeho oči zvlhli slzami. Až do jeho smrti sme boli priateľmi a jeho listy

keď ma jedného dňa nečakane navštívil môj dobrý známy pplk. v.v. Emil Marcinek. „Prišiel som

Brigádný generál v. v. Mgr. Imrich Gibala v deň osláv jeho povýšenia 29. septembra 2006. Foto: arch. gp

a fotografie opatrujem v rodinnej kronike.

Ani na ďalší zážitok sa nedá zabudnúť. Bolo to v roku 2004,

keď som požiadal, aby si do Bojovníka napísal článok o plukovníkovi Imrichovi Gibalovi. Je to významná osobnosť, účastník

SNP. Okrem rôznych funkcií bol prvým náčelníkom Armádneho športového strediska v Banskej Bystrici, bol som jeho zástupcom,“ vysvetlil.

Keď som navštívil plk. v.v. Imricha Gibalu a zoznámil sa s jeho životopisom a básnickou tvorbou, svoj článok som pomenoval „Obdivuhodný človek“. S článkom bol zrejme spokojný a postupne sme sa spriatelili, i naše rodiny. Pri vzájomných návštevách som sa stále viac presviedčal o jeho vzácnych schopnostiach a osobných vlastnostiach, pre ktoré a tiež za jeho zásluhy bol v roku 2006 povýšený do hodnosti brigádneho generála. Aj potom zostal skromný a nekonečne obetavý, lebo mal mimoriadny zmysel pre zodpovednosť a povinnosť. Prejavil sa to častými besedami na školách a účasťou na takmer každom podujatí organizovanom orgánmi SZPB. A tiež som obdivoval jeho prísnu životosprávu, vďaka ktorej sa dožil vysokého veku 92 rokov.

Rozlúčili sme sa s ním za vojenskej pocty v Banskej Bystrici 28. marca 2012. SZPB stratil člena s veľkými zásluhami o obranu vlasti a mimoriadne obetavého člena v plnení odkazu svojich spolubojovníkov o zachovanie protifašistickej histórie z obdobia SNP a oslobodzovacích bojov.

Gustáv POVAŽAN

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Revolucionár

Dedinka v ktorej žijem, je ako každá iná, uložená v nádherných končinách Záhoria. Moji rodáci sú rovnakí ľudia ako všade inde vo svete, majú svoje každodenné starosti aj radosti. Chodia do práce, do kostola, na pivo, za nákupmi...

Keď sem vkročila revolúcia, prvé čo sme zaregistrovali, bolo, že nám priam raketovo pribudli krčmy. Každý chcel nalievať a hostiť nás cigánskymi pečienkami. Krčmárom sa darilo, pretože sa tu každý deň odohrávali veľké bitky za demokraciu, slobodu a slobodu podnikania. Pivári, potúžení alkoholom, púšťali perie viac ako inokedy predtým, cítili potrebu

oznámiť svetu svoj názor na Nové poriadky. Krčma sa stala bojiskom, na ktorom každý hovoril, nikto však nepočúval. Krčmári si vtedy vážili svojich klientov a občas tým najvernejším ponúkli zadarmo aj bonus v podobe pálenky. V tomto druhu podnikania totiž bola veľká konkurencia a bolo potrebné si svojich klientov udržať, aby sa nerozliezli do iných priesto-

rov, v ktorých sa tiež nalievalo. Vychýreným zberateľom takýchto bonusov bol revolucionár Imro. Veľmi rýchlo pochopil, aké šťastie mu Nové poriadky priniesli.

Prvé, čo urobil, bolo, že prestal chodiť do práce. On nebol hlupák, jemu iba robota smrdela. Na takúto chorobu sa však nezomiera a Imra už konečne žiaden orgán neotravoval otázkami, prečo nikde nepracuje. Dal sa na podnikanie. Poneviera sa po krčmách a všade, kde bol, vychvaloval krčmárovi jeho pivo, ohováral pivo v iných krčmách, kde sa vraj nestarajú o trúšky, neudržiajú ich v čistote, kde ho ohovárajú, kto sa s kým proti komu spája. Ktorý krčmár by vám za podobné informácie nenačapoval pivo a nezapražil by ho aj pálenkou? Ved' vtedy sa to krčmami po dedine priam hemžilo a podobné informácie o konkurencii mali cenu zlata. Imro to s vďakou vypil, poďakoval a vybral sa do inej krčmy, kde sa všetko zopakovalo. Najlepšie sa mu však darilo pri posedeniach s dedinskými politikmi. Každá politická strana mala svojich prívržencov a Imro presne vedel, kedy a kde ich má hľadať. Pivári, ktorí fandili SDL, chodievali k Maryške, kádeháci Etelke, vépenkári Amalke...vrana k vrane sadala podľa svojho zafarbenia. Imro bol všade. Komunistom vstupoval do priazne spomienkami, ako bolo dobre za starých čias, vepenkárov vychvaloval za Nové poriadky, kádehákom sa sťažoval, že nemohol chodiť do kostola a že kvôli svojmu presvedčeniu vychodil iba šesť tried ľudových.

„Vy by ste mali byť vo vláde... Ty by si mal tam sedieť... Ja mať tvoj rozum...“ bolo ho počuť pri podobných sedeniach pri pive. Obdivoval, ohováral, vychvaloval

podľa potreby, len aby sa mu nalialo. Odtedy mu prischla prezývka Revolucionár Imro.

Ubehli roky, ubudlo krčiem aj ľudí v nich vysedávajúcich. Všetko zdraželo a zadarmo už len tak dnes nikto nikomu nenaleje. Aj Imro už zostarol, vyschol, zhrbil sa. „Ešte stále mu chutí?“ spytujem sa. „Jemu vždy niekto naleje,“ dozvedám sa. Krčmár mu už síce nenalieva, aj revolučné nadšenie pivárov kdesi vyprchalo, no Imro vždy niekoho spracuje. Celé hodiny dokáže vyčkávať na svoju obeť, ako rybár na svoj úlovok pri vode. Teraz sa už zameriava na chalupárov. Prídu z mesta, niečo na chalupe, ktorú zdedili po svojich otcov a dedoch, porobia a odbehnú si na čapované pivo. Vtedy sa objaví Imro, prisadne si a začne im rozprávať o tom, akí šikovní a múdri boli ich dedovia a otcovia, s ktorými sa on veľmi dobre poznal a s ktorými sa kamarátil. No povedzte, ktorý Bratislavčan by nezaplatil, ak počúva takú chválu na svojich predkov. Spoločnosť pri pive robí Imro aj záhradkárom z neďalekej osady. S pochopením si vypočuje ich radosti i žiaľ, ak prídu do dediny, a nechá ich vyrozprávať, pochváliť sa, postonať. Dobré to človeku niekedy padne. Aj Imrovi.

Každá doba ma svojich Imrov i svoje revolúcie. Aj za našich dedov a pradedov, keď sa rozpadlo Rakúsko-Uhorsko, ľudia podľahli revolučnému nadšeniu, príchodom slobody a demokracie. Aj vtedy sa však začali deliť na ľudákov, sociálnych demokratov, agrárnikov..., medzi ktorými pobežovali Imrovia revolucionári. Mali síce oblečené iné kabáty, aj klobúky sa nosili iné, no vždy sa niekto našiel, koho dokázali podovať.

Rudolf SLEZÁK

Opäť vám prinášame rubriku s radami a odpoveďami na vaše otázky týkajúce sa najmä oblastí sociálnych vecí či zdravotníctva, ale radi vám poradíme aj v ďalších oblastiach.

Na vaše otázky odpovedá Braňo Ondruš, štátny tajomník Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR

■ V minulom čísle ste písali o zrovnoprávnení dôchodcov pracujúcich na dohody a normálny pracovný pomer, ako aj predčasných a ostatných dôchodcov. Tak by ma zaujímalo, či nám viete poradiť, kedy vlastne ísť do dôchodku. Oplatí sa vôbec ten predčasný?

Kamil Krištúfek, Námestovo

Vždy som zastával názor, že predčasný dôchodok nie je dobré riešenie pre ľudí. Zaviedol ho L. Kaník, keď ekonomické opatrenia Dzurindovej vlády viedli k veľkému prepúšťaniu starších ľudí, aby nemuseli na sklunku ísť na úrad práce a živiť ako nezamestnaní. Lenže zároveň títo ľudia prišli o veľkú časť svojej budúcej penzie – pol percenta za každý mesiac do dosiahnutia dôchodkového veku – čo bolo logické, lebo ju poberali omnoho dlhšie ako tí, ktorí do predčasného dôchodku nešli. Klinec do rakvy predčasným dôchodcom zabil J. Mihál – za prispenia toho istého L. Kaníka – keď zakázal predčasným dôchodcom pracovať.

Od minulého roka je celkom isté, že predčasný dôchodok treba brať len ako posledné východisko z núdzovej situácie, keď človek príde o prácu menej ako dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku a nemá žiadnu šancu – čo i len na dohodu – aspoň na nejaký čas nejakú prácu získať. Lebo aj z práce na dohodu sa už bude platiť dôchodkové poistenie, teda aj táto práca vám zabezpečí vyšší budúci dôchodok. Aj takáto práca tesne pred dosiahnutím dôchodkového veku je najmä pre ľudí, ktorí väčšinu života zarábali málo, lepším riešením ako predčasná penzia.

Vo všeobecnosti platí, že pre odchod do riadneho dôchodku sa treba rozhodovať podľa momentálneho zárobku. Samozrejme, pokiaľ to človeku dovoľia fyzické a mentálne sily a schopnosti. Každý odpracovaný rok pomáha zvýšiť budúcu penziu. Do jej výpočtu sa neráta iba ten rok, v ktorom o dôchodok požiadate, takže ak práve máte výrazne vyšší plat ako v minulosti, radšej odíďte do penzie až v ďalšom roku. Pochopiteľne, to na druhej strane znamená, že dôchodok začnete poberať o rok či o pol roka neskôr.

O dôchodok môžete požiadať kedykoľvek, ak ste dosiahli dôchodkový vek (62 rokov, ženám narodeným pred r. 1962 sa znižuje podľa počtu detí) a priznajú vám ho aj spätne, maximálne však tri roky dozadu. Ak chcete vedieť, aká penzia vám vychádza, navštívte osobne pobočku Sociálnej poisťovne, kde vám pomôžu aj spísať žiadosť o priznanie dôchodku.

Bylinky nikdy nesušíme na priamom slnku

Pri zbere liečivých rastlín netreba podceňovať čas a miesto ich zberu, správne sušenie, ako aj skladovanie. Vystihnúť správny čas na ich zber je dôležité, bylinky totiž nesmú byť zvädnuté alebo hnedasté. Obsahovali by totiž menej účinných látok. „Nikdy ich nezberáme po kvete,“ upozorňuje botanička z Východoslovenského múzea v Košiciach Eva Sitášová.

V prípade rastlinných liečiv, z ktorých sa využíva koreň alebo kôra, je na zber vhodná neskorá jeseň. Kôru možno zbierať aj zväčš na jar, ešte predtým, ako sa strom najeje miazgou.

Bylinky však určite netreba zbierať, keď svieti prudké slnko. Rastliny, ktoré obsahujú prchavé silice – éterické oleje, treba preto odtrhnúť aspoň do 10.00 h dopoludnia.

Neskôr za horúceho slnka sa éterický olej z rastliny vyparuje,“ vysvetlila pre TASR odborníčka. Príkladom je materina dúška. Naopak, bylinky s obsahom trieslovín či alkaloidov možno trhať aj neskôr počas dňa. „Nikdy nezberáme rastlinu, ktorá má zvädnuté alebo hnedé listy, ale rastliny vo veľmi dobrej kondícii,“ radí botanička. Ešte pred zberom sa tiež treba oboznámiť, ktorá časť sa z rastliny zbiera. Môže to byť koreň, celá nadzemná časť, lístky alebo kvet.

Rozhodujúci je nielen čas, ale aj miesto trhania bylín. Vyvarovať sa treba priekopám či prašným cestám. „To množstvo exhalátov, ktoré dopadnú na rastlinu, znižuje ich kvalitu.“ Zber bylín má byť skôr spojený s peknou vychádzkou ďalej od komunikácie. „Nejaká lúka, pasienok, kde je exhalátov podstatne menej.“

Botanička tiež odporúča ne-

zbierať počas jedného dňa veľa druhov rastlín. Zberateľ sa totiž môže neskôr doma nechtiac „zahrať na Popolušku“ pri ich triedení. Bylinky neznesú igelitové tašky, najvhodnejší je počas zberu využiť prútený košík. „Rastlinky sa zaparia, už dochádza k zmene

uložiť do plátenných vrecúšok či sklenených nádob. „Môže sa stať, že sa rastlina zaparí, pokiaľ nebude na vhodnom mieste.“ Doba trvanlivosti bylín je jeden rok. „Teda, od jednej vegetačnej doby po druhú. To je najoptimálnejšie.“

Botanička odporúča naštudovať si v dostupnej literatúre, ako si namiešať správnu bylinkovú zmes.

Ešte pred zberom sa tiež treba oboznámiť, ktorá časť sa z rastliny zbiera.

Ilustr. foto: TASR – P. Ďurčo

obsahových látok,“ zdôraznila Sitášová.

Liečivé rastliny neznašajú prudké priame slnko ani pri sušení. „Sušíme ich v tieni a v miernom prievane,“ zdôraznila botanička. Výnimkou je napr. divozel veľkokvetý, ktorý pomáha dýchať cestám, ten treba sušiť rýchlo, na prudkom slnku. Vyvarovať sa treba sušeniu v otičkách, rastlinky treba porozkladať. Celé nadzemné časti je vhodné pred uskladnením polámať.

Aby sa nazbierané a usušené bylinky neznehodnotili, treba ich

Miešať treba také rastliny, ktoré majú približne rovnaké obsahové zloženie. Piť však možno aj jednodruhové čaje.

„Pokiaľ chcem piť liečivý čaj, aby som si spríjemnila chvíľu, tak sa odporúča piť jednodruhový, ktorý je príjemný, aromatický,“ vysvetľuje botanička. Pri menších zdravotných problémoch sú už lepšie čajovínové zmesi. Napríklad pri žalúdočných ťažkostiach treba rátať s tým, že čaj bude horký. „Ale zase výsledný efekt, keď sa človeku uľaví, už stojí za to,“ dodala Sitášová.

red TASR

Antifašista Vladimír Mináč

Spisovateľ a publicista Vladimír Mináč sa narodil 10. augusta 1922 v Klenovci. Jeho literárny vývin a spoločenskú angažovanosť ovplyvnil jeho rodný kraj a región Gemer-Malohont. Tu prežil detstvo a svoju mladosť. Študoval na gymnáziu v Rimavskej Sobote, kde pôsobili pokrokoví a demograficky orientovaní profesori. Maturoval na gymnáziu v Tisovci roku 1940.

Tisovec v období 2. svetovej vojny bol strediskom odboja. V Klenovci, v jeho rodnej obci, už v tridsiatych rokoch existovalo protifašistické hnutie.

To priviedlo mladého Mináča, absolventa Filozofickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave, do radov antifašistov. V auguste 1944 sa prihlásil za dobrovoľníka povstaleckej armády v rodnej obci. Absolvoval základný vojenský výcvik. Neskôr sa stal partizánom 6. oddielu brigády Jánošík, ktorej veliteľom bol Ernest Bielik. Oddiel operoval v Gemeri-Malohonte. V ok-

tóbri 1944 bojoval v Rimavskej doline a v jeseni v tom istom roku počas partizánskej vojny pôsobil na Klenovských vrchoch. Mináč bol strelcom z ťažkého guľometu, ktorý verne opatroval.

Koncom decembra 1944 ho spolu s rodinou, ako aj s ďalšími partizánmi, ilegálnymi pracovníkmi a povstaleckými vojakmi počas razie gestapa zatkli. Väznili ho v Banskej Bystrici a Nitre, odkiaľ sa dostal do koncentračného tábora v Mauthausene a neskôr v Dachau. Tam pobudol takmer pol roka. Toto utrpenie prežil len vďaka pomoci silnejších kamarátov a rodákov z Klenovca.

Po návrate z Nemecka a po zotavení nastúpil na základnú vojenskú službu. Koncom roka 1946 začal pracovať v armádnom časopise Bojovník (neskôr Obrana ľudu). Bol mimoriadne aktívny novinár a redaktor. Venoval sa literárnej práci, písal poviedky a novely. Roku 1948 vydal svoj prvý román s tematikou Sloven-

ského národného povstania – Smrť chodí po horách. Pracoval vo zväze spisovateľov, bol vedúci scenárista filmu, neskôr šéfredaktor Kultúrneho života a Sloven-

ských pohľadov. Vyšli mu zbierky poviedok Na rozhraní, Tmavý kút

a Záznamy, novela Nikdy nie si sama a iné diela. Vydal aj ďalšie romány – Včera a zajtra (voľné pokračovanie diela Smrť chodí po horách), budovateľský román Modré vlny a satirický román Výrobca šťastia, ktoré boli viacmenej poznačené socialisticko-realistickým schematizmom.

Koncom 50. a začiatkom 60. rokov vydal svoje vrcholné dielo – trilógiu Generácia, ktorá zahŕňa tri romány – Dlhý čas čakania (1958), Živí a mŕtvi (1959) a Zvony zvoní na deň (1961). Prvá časť trilógie opisuje obdobie pred vypuknutím SNP, druhá časť priebeh bojov

v Povstaní a tretia časť obdobie od roku 1946 po február 1948.

V polovici 60. rokov skončil s písaním románov. Sústredil sa iba na eseje. Písal nekonformne a kriticky zaujíma nekonvenčné stanoviská k politickým, historickým a spoločenským problémom slovenskej spoločnosti. Prevláda v nich intelektuálny skepticizmus a ironizovanie konvenčných hodnôt – Dúchanie do pahrieb (1970), Zobrané spory J. M. Hurbana (1947), Tu žije národ (1982), Sub tegmine (1992) a iné.

Jeho ostré publicistické pero nechýbalo ani v časoch politického zlomu roku 1989 a po ňom. Písal články a úvahy do dennej tlače a do časopisov, ktoré neskôr vyšli knižne. Zomrel 25. októbra 1996 počas zotavovania po ťažkej operácii. Pochovaný je na cintoríne v Slávičom údolí v Bratislave. Roku 1998 mu prezident Michal Kováč udelil štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy in memoriam.

Július MOLITORIS

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Udalosti druhej svetovej vojny

Beh k srdcu SNP

Májový beh s príťažlivým názvom Beh k srdcu SNP vznikol pred 47 rokmi a meral 25 km. Pre mnohých bežcov bol prípravou na známy košický maratón. Pôvodná trať viedla z Martina do Sklabine cez Sučany a späť. Dnes je skrátená na polmaratón (21 097,5 m)

Skvelé podujatie

Jedinečné podujatie Štafetový beh mieru, vďaka a svornosti Kalinová – Banská Bystrica, ktoré vlni zaznamenalo 40. ročník. V roku 1972 ho začal organizovať poslucháč, neskôr odb. asistent FF Univerzity P. J. Šafárika Milan Sidor, sám všestranný športovec. Bol to najstarší diaľkový štafetový beh na Slovensku, venovaný odkazu a hodnotám protifašistického odboja, účastníkmi boli bežci bez rozdielu veku.

Tradičná, takmer 400 km dlhá trasa viedla z Kalinova – prvej oslobo-

so štartom a cieľom v centre Martina. Bežeckým veteránom najviac chýba legendárny pamätník povstania s typickými vztýčenými puškami na námestí... O to viac si opatrujú pamätnú medailu, na ktorej pušky pripomínajú slávnú etapu slovenských dejín.

denej obce na území Československa – do Banskej Bystrice na oslavy výročia SNP. Počas prestávok navštevovali školy a miestne úrady, besedovali s priamymi účastníkmi Povstania, obyvateľmi a mládežou. Najobľúbenejšie boli večerné besedy pri partizánskej vatre.

Štart vlaňajšieho – posledného – ročníka bol na staroslovanskom Devíne a záver tradične v srdci Povstania. Začalo sa obdobie šírenia idey slovanstva, podľa autora M. Sidora – inšpirácie pre 21. storočie.

Ján DOBÁK

Svet bez vojen – méta všetkých detí

V priebehu tohtoročného apríla až júna sa už po jedenásty raz uskutočnila literárno-výtvarná súťaž na tému „Vojna očami mladých“ určená pre žiakov základných škôl humenského okresu. Na počesť 67. výročia ukončenia druhej svetovej vojny a Dňa víťazstva nad fašizmom ju pripravil a zorganizoval ObIV SZPB v Humennom.

Zámerom súťaže bolo podporiť kreativitu školskej mládeže v literárnej a výtvarnej oblasti pri rozvíjaní jej kvality, žánrovej pestrosti, ako aj talentov, vytvárať jej pozitívny vzťah k histórii i umeleckým hodnotám. Zároveň umožniť sformovať predstavivosť a pocity mladej generácie o zložitom a ťažkom boji za slobodu počas druhej svetovej vojny, za náš súčasný život v mieri a demokracii do literárnej a výtvarnej podoby, ako aj prehlbovať jej záujem o slovenčinu, výtvarnú tvorbu, miestne a regionálne tradície, vzťah k vlasti a rodnej reči.

Súťaž ObIV vyhlásil v dvoch kategóriách. V literárnej časti mohli súťažiaci využiť námety z obecných kroník, spomienok a rozprávania starých a prastarých rodičov, ako aj žijúcich pamätníkov historických udalostí, priamych účastníkov národného boja za oslobodenie a proti fašizmu v rokoch 1939–1945, starších príbuzných, susedov a spoluobčanov. Využiť mohli aj iné námety bezprostredne súvisiace s tematikou vojny, protifašistického odboja a oslobodzovania územia Slovenska spod nacistickej poroby. Okrem poézie sa odporúčali kratšie literárne útvary prózy, najmä poviedky (príbehy), reportáže, črty a spomienky. Vo výtvarnej časti mohli súťažiaci prezentovať rôzne kresby, maľby alebo iné výtvarné techniky podľa voľného námety, pričom práce mohli byť v ľubovoľných formá-

toch, plošné alebo priestorové.

Všetky práce vystavené a verejnosti prístupné v humenskom mestskom kultúrnom stredisku, ako aj vo veľkej zasadačke ObIV v združenej prevádzkovej budove v Humennom. Na slávnostných vernisážach sa okrem autorov ocenených prác zúčastňovali školské kolektívy.

Odborná porota koncom júna vyhodnotila práce v oboch kategóriách, vyhlásila dosiahnuté výsledky a najlepšie z prác odmenila vecnými cenami, ktoré spolu s diplomami odovzdali víťazom Nataša Mocáková, poverená vedením odboru kultúry, športu a mládeže MsÚ v Humennom, a predsedníčka ObIV Valéria Melníková.

Oblasťná organizácia nezaháľala ani počas školských prázdnin, funkcionári ObIV sa zúčastňovali na rôznych akciách v rámci denných letných táborov pre deti a mládež organizovaných v niektorých obciach, napr. v Jasenove, Kamenici nad Cirochou, vo Vyšnej Jablonke, ale aj inde; spolu s deťmi navštevovali pamätne miesta bojov v druhej svetovej vojne, vysvetľovali im historický význam protifašistického odboja pre našu súčasnosť i budúcnosť.

Okrem iných svojich aktivít pripravuje ObIV na september športovo-branné a vedomostné súťaže žiakov humenských základných škôl a študentov stredných škôl okresov Humenné, Snina a Medzilaborce.

Gabriela ROSIČOVÁ

Pamätná tabuľa v Symbolickom cintoríne, ktorá pripomína obeť leteckej havárie na Zadnom Gerlachu z roku 1944

Symbolický štart pri Pamätníku SNP v Trnave – primátor Trnavy Vladimír Butko.

Rysy a SNP – blízke

Svetové festivaly mládeže a študentstva vznikli na uctenie si pamiatky českých študentov, ktorí masovo vystúpili proti hitlerovskému fašizmu, okupácii Čiech a Moravy a zatvoreniu českých vysokých škôl. Šiesty ročník tohto významného celosvetového podujatia sa konal v lete 1957 v Moskve.

Bola na ňom aj početná skupina našich mládežníkov. No nie všetci mali túto možnosť. V Poprade si mládežnícki funkcionári pod vedením predsedu okresného výboru mládežníckej organizácie Prisuďu povedali, že pošlú do Moskvy účastníkom festivalu svojský po-

zdrav – vyjdú na niektorý z tatranských štítov, napríklad na Gerlach, a odtiaľ pošlú svoj telegramický pozdrav. Predtým zašli do Zakopaného, aby sa s poľskými priateľmi dohodli na spoločnom výstupe, keď Vysoké Tatry majú spoločné. Dozvedeli sa však, že

počas svojho ilegálneho pobytu v Poronine v roku 1913 vyšiel na Rysy aj Lenin, ktorý v tom čase urobil viac náročných turistických túr. Rozhodnutie bolo jednoznačné – vyjdeme na Rysy, ktoré sú spoločným hraničným vrcholom Slovenska a Poľska. Pridali sa ďalší mladí ľudia, ktorí boli v tom čase zo zahraničia vo Vysokých Tatrách. Tak vznikla mnohoročná tradícia medzinárodných výstupov mládeže na Rysy.

Prijatie bežcov prešovskej štafety gen. J. Husákom v Banskej Bystrici. Vlavo v červenom tričku M. Sidor. Foto: M. Sidor

Foto: mk

Foto: T. Díte

Podpredseda OblV SZPB v Novom Meste nad Váhom a zároveň tajomník ZO SZPB na Myjave Ivan Šimo prevzal na XV. zjazde SZPB v Bratislave ocenenie Ústrednej Rady SZPB – Medailu M.R. Štefánika III. stupňa. Foto: V. Solovič

Najstaršia cykloturistika

Pod záštitou nositeľa zeleného trička Tour de France Petra Sagana sa niesol 35. ročník cykloturistickej non stop jazdy Trnava – Rysy na počesť a ako prejav vďaky príslušníkom trnavskej posádky, ktorí v auguste 1944 odišli spolu s trnavskými dobrovoľníkmi na Pohronie do Slovenského národného povstania.

Toto najstaršie cykloturistické podujatie na prelome júla a augusta nemá na Slovensku obdoby. Samotnú trasu, dlhú takmer 320 kilometrov, musia cyklisti zdolať za jeden deň. Úvodná časť vedie cez Hlohovec, Topoľčany, Partizánske a pohorie Vtáčnik do Horných Hámrov, kde počas prestávky kladú kytku k Pamätníku trnavskej posádky na miestnom cintoríne. Potom pokračujú Pohroním cez Žiar nad Hronom, Zvolen, Banskú Bystricu a Podbrezovú do Sedla Čertovice, kde je výstup veľmi namáhavý. Po výstupe cyklistov čaká trasa cez Východnú a Tatranskú Štrbu na Štrbské Pleso, odtiaľ na Smokovce a končí sa v Tatranskej Lomnici. Aj prvý výstup na Veľké Pole i posledný na Štrbské Pleso je náročný i pre zdatných cykloturistov.

V ďalších dňoch vo vlastnom programe je to výstup na vrchol Rysov a prípadne Kriváňa. Prvý raz sa cykloturisti na túto trasu vydali v roku 1974 a po niekoľko-ročnej prestávke v deväťdesiatych rokoch minulého storočia non stop

Trnava – Rysy každoročne pokračuje.

Jubilejný 35. ročník po prezentácii 1. 8. 2012 v priestoroch Strednej odbornej školy polytechnickej v Trnave slávnostne odštartovali vo večerných hodinách kladením vencov k Pamätníku trnavskej posádky na Univerzitnom námestí v Trnave. Na tomto slávnostnom akte sa zúčastnili okrem cyklistov, organizátorov podujatia a priaznivcov tohto športu i predstavitelia mesta a kraja – Tibor Mikuš, župan TTSK, primátor Trnavy Vladimír Butko a prvá viceprimátorka Kvetoslava Tibenská i tajomníčka Oblastného výboru Zväzu protifašistických bojovníkov v Trnave Emília Díteová. Podujatie finančne podporilo Mesto Trnava, Trnavský samosprávny kraj a rôzni sponzori. Novinkou tohto ročníka bol turistický autobus pre záujemcov, ktorí sa rozhodli nasat' športovú atmosféru jazdy a osemdňový život v tábore v kempu Tatranec v Tatranskej Lomnici bez absolvovania náročnej vytrvalostnej jazdy v peletóne. **Eva KOPŮNKOVÁ**

Bohaté aktivity

Na júlovom zasadnutí OblV SZPB v Novom Meste nad Váhom jeho predseda Ján Hulínek po privítaní informoval o príprave osláv 68. výročia SNP na vrchu Roh pri Lubine, ktoré sa budú konať v nedeľu 26. augusta, a o stretnutí s mládežou o SNP v amfiteátri na vrchu Roh v sobotu podvečer 25. augusta.

Martin Beňatinský informoval o ďalšom zveľaďovaní amfiteátra. Vladimír Repčík kladne hodnotil spoločnú účasť delegácie OblV SZPB a Klubu zväzu vojakov SR v Novom Meste n/V, ktorí položili veniec k hrobu Jozefa Hollého v Moravskom Lieskovom, pri 100. výročí úmrtia tejto významnej osobnosti. V diskusii vystúpili i ďalší členovia. Delegá-

cia z OblV SZPB sa zúčastní 25. augusta krajských osláv 68. výročia SNP na Jankovom vŕšku a celoslovenských osláv SNP 29.–30. augusta v Banskej Bystrici.

Podpredseda OblV SZPB v Novom Meste nad Váhom a zároveň tajomník ZO SZPB na Myjave Ivan Šimo (na snímke), prevzal na XV. zjazde SZPB v Bratislave ocenenie Ústrednej Rady Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov – Medailu M.R. Štefánika III. stupňa za významnú činnosť v domácom a zahraničnom odboji, za dlhoročnú mimoriadne záslužnú prácu v orgánoch a organizáciách zväzu a za presadzovanie pokrokových, demokratických tradícií odkazu boja za slobodu a proti fašizmu. **Viliam SOLOVIČ**

srdcu

Čoskoro sa ukázalo, že iba turistika mladým ľuďom nestačí. Každoročne začiatkom augusta ich prichádzalo niekoľko tisíc. Boli ročníky, keď napočítali viac ako dvanásťtisíc vystupujúcich. A pretože to bolo v mesiaci, keď si pripomínáme aj Slovenské národné povstanie a oblasť Vysokých Tatier mala takisto svoje partizánske oddiely a protifašistických bojovníkov, pribrali do programu kladenie vencov a kvetín k pamät-

níkom odboja. Tak pribúdali vence a úcta k pamätníkom v Starom Smokovci, na Štrbskom plese, k pamätníku partizánskeho veliteľa kapitána Morávku, no najmä k pamätnej tabuli na Symbolickom cintoríne blízko Popradského plesa, ktorý pripomína haváriu sovietskeho lietadla z roku 1944, ktoré viezlo skupinu našich parašutistov na pomoc SNP a v nepriazni počasia narazilo na Zadný Gerlach. Každoročne prichádza vyše sto mladých a starších cyklistov, ktorí sledujú cestu trnavskej posádky do Povstania.

Výstupy na Rysy sa od prvých ročníkov spájali aj s uctením bojovníkov proti fašizmu, besedami s priamymi účastníkmi Povstania, no aj s aktivitami za čistenie tatranskej prírody a chodníkov, so športovými súťažami, kultúrnym programom, besedami s horolezcami, pracovníkmi TANAPu, ochrancami prírody a ďalšími aktivitami. Na večerné programy prichádzali skupiny Elán, Lojzo, Prešovčatá a ďalšie. Prichádzali najvyšší štátni predstavitelia. Niekoľko rokov aj prezident generál Ludvík Svoboda, veliteľ armádne-

ho zboru v ZSSR. K dlhoročným organizátorom podujatí patrili Ján Diabelko zo Starého Smokovca, Laco Fapšo z Pov. Bystrice, Mikuláš Bojko, Jozef Zápražný, Marián Parkáni z Bratislavy a mnohí ďalší.

Podujatia začínali mládežnícki predstavitelia. Takmer od prvých ročníkov sa k nim pridávali ďalší, a nielen z Popradu. Dnes už prichádza na toto podujatie tretia generácia turistov. A pripomínajú si aj náš protifašistický odboj, myšlienky boja za mier a medzinárodnú spoluprácu. Jedným z pravi-

delných organizátorov výstupov je Popradčan Ján Pavlovčín – dnes tajomník Oblastného výboru SZPB. Spolupracujú s ním ďalší tatranskí odbojármi. Tak sa stalo, že tradícia, ktorú začali mladí ľudia, našla pokračovanie v aktivitách organizácií protifašistického odboja. Výstupy na Rysy a uctenie pamiatky účastníkom odboja sa za 56 rokov nerozlučne spojili. Stali sa blízke mladým i starším, aj osemdesiatnikom, stali sa blízke ich srdciam. Tak tomu je aj v tomto roku. **Martin KUČEK**

Jozef Budský

(11. 6. 1911 – 31. 1. 1989) – REŽISÉR, HEREC

Podat' ucelený obraz o osobnosti je niekedy ťažké, najmä ak tá osobnosť nie je celkom jednoznačná. S odstupom času je pohľad ovplyvnený útržkovitými názormi tých, s ktorými dotyčný prišiel do styku, článkami z novín, recenziami, často poznačnými obdobiami, v ktorom boli napísané. Natíska sa však otázka: Dá sa takto spoznať skutočná pravda? Našťastie, po hercovi a režisérovi Jozefovi Budskom okrem takýchto dôkazov zostalo v divadelných, filmových a rozhlasových archívoch svedectvo, ktoré každého presvedčí o kvalitách jeho tvorcu.

Jozef Budský sa narodil 11. júna 1911 v Prahe, v chudobnej robotníckej rodine, ktorej pomery sa ešte zhoršili, keď v roku 1916 zomrel otec. Staršieho chlapca Jozefa si na výchovu zobrali starí rodičia do Mnichovic pri Prahe, kde začal spoznávať život a už vtedy aj ten divadelný. Do Mnichovic pravidelne chodievali zájazdové divadelné spoločnosti a chlapec bol nielen divákom, ale čoskoro aj sám účinkoval v detskom divadle, ktoré pôsobilo pri tamomšom Sokole. Ako školák hrával v pražskom ochotníckom spolku a rád by bol aj študoval herectvo, ale matka nemala peniaze na ďalšie štúdium, preto konzervatórium zostalo iba jeho nespĺneným snom. Po skončení meštianky Jozef Budský rok pracoval ako robotník, potom skúsil šťastie a išiel na konkurz do Vinohradskej spevohry. Po speváckych skúškach ho prijali a nastúpil do speváckeho zboru. Popritom študoval na obchodnej škole a ďalej účinkoval v ochotníckom divadelnom spolku. Po dvoch rokoch, už ako herec, nechal školu a prešiel do Divadla českého severovýchodu a zakrátko k spoločnosti Jozefa

Burdu, kde pôsobil v hereckom a speváckom súbore do roku 1935.

V roku 1934 požiadal Jozef Budský riaditeľa Antonína Drašara o prijatie do českej Činohry Slovenského národného divadla v Bratislave. Na prvýkrát nepochodil, ale bol trpezlivý a svoju žiadosť opakoval trikrát. Trpezlivosť sa mu vyplatila a od sezóny 1935/36 bol riadnym členom činohry. Vtedy ani netušil, že v Slovenskom národnom divadle strávi celé desaťročia.

V prvých rokoch pôsobenia v SND pracoval Jozef Budský pod vedením režiséra Viktora Šulca, ktorý mu dal neopakovateľné príležitosti a Budský sa rýchlo stal protagonistom súboru. Stvárnil kľúčové postavy náročného repertoáru, napríklad Demetria v Shakespearovom *Sne noci svätajánskej*, Valéra v Molièrovom *Tartuffovi* a najviac zažiaril ako doktor Galén v Čapkovej *Bielej nemoci*. Prajnému režisérovi sa odvdáčil skutočným majstrovstvom, v žiadnom predstavení ho nebolo možné prehliadnuť.

Na javisku zaujal nielen výkonom, ale aj zjavom – bol dobre urastený, štíhly, charizmatičký, s prenikavým pohľadom a svojskou gestikuláciou, navyše mal osobitne sfarbený, melodický hlas. Možno preto, že sa musel slovenčinu naučiť, pohrával sa s každým vyrieknutým slovíčkom. Málokto pობadal, že nehovorí materinským jazykom. Postavou doktora Galéna prekvapil, pretože keď ju hral, mal iba dvadsaťšesť rokov a nielen vekom, ale aj svojím zjavom sa odlišoval od Čapkovej dramatickej postavy. Budský na veľké prekvapenie režiséra, kolegov i divákov zahrál skúseného, vojnu strápeného lekára v stredných rokoch bravúrne – s nesmiernou

OSUDY ZNÁMYCH SLOVENSKÝCH OSOBNOSTÍ

vášňou, emotívne a s postavou bol dokonale zžitý. Divadelný kritik po čase výstižne poznamenal, že Budský niesol Galéna v sebe až do smrti.

V roku 1938 sa politická situácia v Česko-Slovensku zmenila,

dzvovali do zložitých psychologických postáv. Objavili v ňom schopnosť vyjadrovania gestom, výrazom, ale aj zmysel pre hravosť. V tom období stvárnil napríklad Dona Carlosa v Hugovej dráme *Hernani*, Orina v O'Neil-

V období druhej svetovej vojny Jozef Budský už ako režisér naštudoval Stodolovu komédiu *Mravci a svrčkovia*, ktorú odvážne upravil tak, že vyznela ako protest proti vtedajším politickým pomeroch na Slovensku. Po oslobodení sa vypracoval na vedúcu osobnosť činoherného súboru. Okrem zaujímavých hier moderných autorov, napríklad Simona de Beauvoira, Ferdinanda Peroutku či Leopolda Laholu zaujal aj uvedením Molièrovho *Tartuffa*, ale aj inscenáciami poézie. Pri recitácii Sládkovičovej *Maríny* zažiarila Budského obľúbená herečka Mária Kráľovičová, diváci boli nadšení, ale kritika predstavenie nechválila, vyčítala mu samoúčelnosť a formálnosť.

Režisér Budský nepatril u vtedajších ideológov medzi obľúbených, no našťastie mohol vo svojej divadelnej práci pokračovať. Počas krátkodobého politického odmäku v roku 1968 naštudoval okrem iných hier Karvašovu hru *Antigona a tí druhí* a Topolovu hru *Koniec maškár*. V sedemdesiatych rokoch minulého storočia robil zaujímavé inscenácie, ale vtedy akoby aj on podľahol atmosfére normalizácie v spoločnosti. Pred odchodom do dôchodku ukončil roku 1976 svoju divadelnú púť inscenáciou Gorinovej *Šašovskej komédie*. Okrem množstva hereckých postáv má Jozef Budský na konte aj viacero výrazných postáv v slovenských filmoch a televíznych inscenáciách a nezanedbateľná je i jeho spolupráca s rozhlasom. Dodnes naňho nezabúdajú ani bývalí študenti, ktorí ho navštevovali v dedinke Dubová, kde žil v dôchodku.

Jozef Budský tragicky zahynul vo veku sedemdesiatosem rokov 31. januára 1989 v Bratislave.

Jozef LEIKERT

Jozef Budský

Foto: archív

čo zákonite viedlo aj k zmenám v divadle. Českú Činohru v SND zrušili a väčšina hercov musela opustiť Slovensko, ale Jozef Budský v divadle zostal, aj keď sa v priebehu rokov 1939–1945 musel ako cudzí štátny príslušník pravidelne hlásiť na políciu.

V divadle mal po odchode režiséra Šulca najbližšie k slovenským režisérovi Hoffmannovi a Jamnickému, ktorí ho obsa-

lovej *Americkej Elektre*, doktora Chomúta v Stodolovej komédii *Keď jubilant plače*, Milana v Poničanových *Štyroch*, Pucka v Shakespearovom *Sne noci svätajánskej*. V režii Jána Borodáča si zahrál titulnú postavu v *Kráľovi Oidipovi*, ktorú mal pôvodne hrať Ján Jamnický. V roku 1950 hral zasa titulnú postavu v Shakespearovom *Hamletovi*, na ktorom sa podieľal aj režijne.

Naším veliteľom bol Karol Schwarz

V apríli 1944 našu 2. paradantnú brigádu 1. čs. armádneho zboru v ZSSR presunuli do Proskurova – bližšie k frontu. Tu nám bol veliteľom rotý mladý a nebojácny dôstojník Karol Schwarz, na ktorého mám najlepšie spomienky. Koncom augusta 1944 sme zachytili vysielanie Slovenského slobodného vysielateľa z Banskej Bystrice o vypuknutí povstania na Slovensku. To nás posilnilo v odhodlaní bojovať za oslobodenie našej republiky.

Dňa 8. septembra 1944 nás poslali na front v Karpatoch. V urputných bojoch na Dukle sme postúpili o dvadsať kilometrov k slovenskej hranici. Koncom septembra nás stiahli z frontu a sústredili v Krosne, odkiaľ nás lietadlami prepra-

Gen. Schwarz počas zasadnutia XV. zjazdu SZPB v máji 2012.

Ilustr. foto: Bojovník

vili na letisko Tri Duby na Slovensku, kde prebiehalo protifašistické národné povstanie. Bojoval som v okolí Zvolena až do konca, kým povstalci

neustúpili do hôr. Zimu som prežil u partizánov v horách v bojoch s fašistami. V marci 1945 sme pri Brezne prešli na oslobodené územie.

Po skončení vojny sme sa pravidelne stretávali s naším veliteľom, terajším generálom Karolom Schwarzom. Vždy sme si mali čo povedať. Spomínali sme na naše spoločné boje proti fašizmu, na naše úspechy, na našu účasť v bojoch v Slovenskom národnom povstaní a na náš boj v horách. Keďže čas rýchlo plynie, zostarli sme, mnohí sú postihnutí rôznymi chorobami a sme aj nevládni, nemôžeme sa zúčastňovať na stretnutiach brigády, preto využívam túto príležitosť prostredníctvom nášho časopisu Bojovník na pozdravenie nášho veliteľa generála Karola Schwarza pri príležitosti 68. výročia SNP. Želám mu predovšetkým zdravie a pohodu v ďalšom živí.

Jozef ŠPÍTAL, vojnový veterán

Nezabúdame a spomíname

Pri príležitosti bulharského štátneho sviatku si každoročne v júni v Hronskom Beňadiku spomíname na padlých bulharských partizánov, ktorí zahynuli pri prechode nitrianskej partizánskej brigády cez rieku Hron. Jej súčasťou bola aj četa zložená z bulharských vysokoškolákov.

Tieto oslavy majú už svoju bohatú tradíciu, pretože od roku 1946 sa uskutočňujú každý rok. Niekedy trvali aj tri dni spojené s bohatým kultúrnym a športovým programom za účasti armádneho športového klubu Levski Sofia. Zúčastňujú sa ich aj veľvyslanec s generálnym konzulom Bulharskej republiky.

Okrem osláv sa uskutočňuje aj výstup „Po stopách nitrianskej partizánskej brigády“ na Pohronský Inovec. Zúčastňujú sa ho turisti z celého Slovenska.

Na dôstojnej príprave a priebehu pietnych osláv a spomienok má veľkú zásluhu starosta obce a obecné zastupiteľstvo. Bez ich pomoci by ZO SZPB nemohla oslavy finančne ani obsahovo zabezpečiť.

Ján PRÍBELSKÝ

Jubilanti ZO SZPB sa dožívajú

- **Bratislava 3:** Ing. Milan Píka 90 a Mária Halašová 85 rokov.
- **Bratislava 12:** Hedviga Nováková 87 rokov.
- **Bratislava 15:** Anna Gajdošová 89, Mária Kožehubová 88 a Anna Bokolová 86
- **Bratislava 24:** Ing. Ján Haliena, CSc. 90 rokov.
- **Bratislava 26:** Ľudmila Robotná 88 rokov.
- **Bratislava 44:** Veronika Striežová 88, Ing. Ivan Albini 87 a Irena Salenková 83 rokov.
- **Brezno 1: Elena Muránska 100 rokov.**
- **Banská Bystrica – Radvaň:** Eva Pavlíková 89 a Gita Országhová 82 rokov.
- **Banská Bystrica – Fončorda:** Elena Rakytová 90 a Jana Turzová 50 rokov.
- **Banská Bystrica – Rudlová:** Milan Navrátil 87 rokov.
- **Banská Bystrica – Obr. mieru:** MUDr. Ivan Blaho 89 rokov.
- **Bojnice:** Dušan Prievalský a Miroslav Cvanciger 60 rokov.
- **Čadca:** Jozef Mackovčák 91 rokov.

- **Čaňa:** Imrich Jesenský 70, Marta Čigášová, Mária Bernátová a Mária Ujjobbágyiová 65, Pavlína Maňková 60 rokov.
- **Dunajská Streda:** Jolana Bajcárová 87 rokov.
- **Giraltovce:** Ján Mihal' 81 rokov.
- **Horná Streda:** Štefánia Kucharová 90 a Vladimír Repčík 86 rokov.
- **Chtelnica:** Vlasta Gergelová 70 rokov.
- **Kšinná:** Zuzana Hudecová 86 rokov.
- **Klenovec:** Mária Brndiarová 90, Mária Bombalová 70 a Dr. Pavel Struhár 55 rokov.
- **Košice pri IS:** Anna Debnárová 87 rokov.
- **Kordíky:** Ján Bireš 60 rokov.
- **Kráľovský Chlmec:** Tomáš Mittelman 65 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Mária Gajdošová 83 rokov.
- **Lipany:** Helena Sabolíková 92 a Anna Džúrová-Trnovská 83 rokov.
- **Lehota p/Vtáčnikom:** Anton Mujkoš 65 rokov.
- **Levoča:** Mária Vilčeková 88

- a Mária Harnišová 87 rokov.
- **Lučenec 2:** Alžbeta Sacherová 83 a Rudolf Václavík 70 rokov.
- **Ladomirová:** Eliáš Želízňak 94 rokov.
- **Lomné:** Mária Hospodárová 85 rokov.
- **Makovce:** Štefan Hruščák 55 rokov.
- **Miroľa:** Vasil' Senaj 88 rokov.
- **Martin – Juh:** Štefan Prevendár 86 a Emil Prevendár 50 rokov.
- **Martin – Sever:** Ing. Ivan Roll 92, Oľga Šlepcová 84 a Viera Marušková 82 rokov.
- **OblV Martin:** Ján Nezdoba 87, Ján Lako a Juraj Kollárik 82, Anna Pavlíková a Jozef Taraš 81, Jozef Ferenčík a Rudolf Greško 75, Ján Holiga 65 rokov.
- **Myjava:** Pavel Hodúl 86 rokov.
- **Makov:** Lucia Straková 88 rokov.
- **Nemce:** Soňa Valentová 70 rokov.
- **Nitra – Horné mesto:** Vilma Važanová a Angela Reháková 82 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Mária Michalová 65 rokov.
- **Pezinok:** Marta Sláviková 80 rokov.
- **Prievidza pri HBP:** Milan Magula 60 rokov.
- **Púchov:** Františka Zemanová 85 rokov.
- **Poltár:** Anna Eibnerová 86 rokov.
- **Rimavská Sobota 1:** Ján Antal 93 a Dana Mitterpachová 65 rokov.
- **Rimavská Sobota 2:** Ing. Ján Barto 84, Lenka Kajánková 81 a Renáta Kureková 40 rokov.
- **Sliach:** Juraj Turkota 93 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Mária Kundľová 88 rokov.
- **Sučany:** Mária Milanová 75 a Anna Nahálková 65 rokov.

Ilustr. foto: Bojovník

- **Senica:** Ján Ryčovský 89 a Viola Uhlárová 82 rokov.
- **Skýcov:** Paulína Zrastáková 89 a Jarmila Hőzlová 50 rokov.
- **Svidník:** Michal Hudák 84, Mária Solejová 82, Ján Pasnišín 75, Emília Fedorkovičová a Jozef Fecenko 60, Andrej Tyč a Vladimír Haľko 55 rokov.
- **Špania Dolina:** Marta Kianicová 70 a Marek Čunderlík 45 rokov.
- **Trenčianske Teplice:** Terézia Berecová 60 rokov.
- **Trenčín 1:** Ružena Kováčová a Jozefína Strápekova 89 rokov.
- **Trebišov 2:** Albína Jedináková 92 rokov.
- **Tlmače:** Mária Černá 80 rokov.
- **Tokajik:** Jana Medvecová 45 rokov.
- **Vagrinec:** Ján Popik 91, Helena Míkolajová 60 a Mária Vorobeľová 45 rokov.
- **Vyšný Orľík:** Mária Kostičová 86 a Ján Kriško 70 rokov.
- **Valaská:** Valéria Bániková a Božena Pastírová 70, Lýdia Ťažká 60 rokov.

- **Vysoká n/Kysucou:** Mária Kubalová 88 rokov.
- **Veľaty:** Mária Tkáčová 83 a Dušan Jacko 65 rokov.
- **Veľké Kapušany:** Tibor Bodnár 55 rokov.
- **Zvolen – Centrum 1:** Eva Sedmiková 94 a Július Hrabušický 92 rokov.
- **Zvolen – Centrum 4:** Martin Gubančok 88 a Ondrej Lepieš 87 rokov.
- **Zvolen – Zlatý Potok:** Juraj Šramko 88, Marta Slovákova 81, Ján Kováč 65 a Jaroslav Mojžiš 60 rokov.
- **Žiar n/Hronom:** Helena Kiššová 88 rokov.
- **Žilina 1:** Margita Kovalčíková 92, Jozef Letko 91, Martin Kolárik 89 a Július Majer 88 rokov.
- **Žilina 2:** Vladimír Mlynárik 80 rokov.
- **OblV Žilina:** Jozef Bučko 91 a Sidónia Kubíková 82 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bratislava 3** s 86-ročnou Amáliou Matkovčíkovou.
- **Belá – Dulice** so 75-ročnou Augustou Šalagovou.
- **Banská Bystrica – Radvaň** s 90-ročným Ing. Emilom Mitošinkom.
- **Banská Bystrica – Tr.SNP/A** s 87-ročným Jánom Samčíkom.
- **Giraltovce** s 86-ročnou Annou Cvelihárovou.
- **Levoča** s 81-ročným Alexejom Sopkom a 69-ročnou Helenou Minárikovou.

- **Medzibrod** s 87-ročným Michalom Padúchom.
- **Trenčianske Teplice** so 100-ročnou Alojziou Gregušovou.
- **Zvolenská Slatina** s 93-ročnou Máriou Václavíkovou.
- **OblV Žilina** s 86-ročnou Aničkou Kováčikovou.

Česť ich nehyňúcej pamiatke!

Odišiel Karol Kišoň

ZO SZPB Modra sa v júli 2012 navždy rozlúčila so svojim čestným predsedom a priamym účastníkom protifašistického odboja KAROLOM KIŠOŇOM, ktorý nás opustil vo veku 90 rokov.

Národnooslobodzovacieho boja sa zúčastnil ako partizán brigády V. K. Stepanova a neskôr ako príslušník armády 2. ukrajinského frontu. Za pôsobenie v SNP a oslobodzovacej armáde dostal medaily Vrchného sovieta ZSSR, Prezídia Ukrajiny, maršala Žukova, Za chrabrosť, Rad SNP, Rad Veľkej vlasteneckej vojny II. stupňa a ďalšie. Bol držiteľom preukazu Československý partizán. Prezident Československej republiky mu 29. augusta 1969 udelil za príkladné plnenie pracovných úloh vyznamenanie Za vynikajúcu prácu.

Celý svoj život pôsobil v organizáciách a orgánoch štátnej správy a samosprávy. V orgánoch SZPB ako predseda okres-

ného výboru Zväzu partizánov, predseda ZO SZPB v Modre, podpredseda OV SZPB Pezinok a Bratislava vidiek, člen pléna ÚR SZPB.

Česť jeho svetlej pamiatke!

Ladislav ŠTEFKO, tajomník ZO SZPB Modra

Za Vladimírom Fraňom

V polovici júna sme sa v Púchove navždy rozlúčili s priamym účastníkom SNP, nositeľom mnohých vyznamenaní a ocenení za účasť v boji proti fašizmu i za prácu v SZPB Vladimírom Fraňom.

Narodil sa 5. apríla 1926 v Košťanoch. Do školy chodil v Lednických Rovniach, v Pruskom, a svoje vzdelanie završil štúdiom na priemyselnej škole elektrotechnickej v Bratislave.

Počas 2. svetovej vojny sa ako 18-ročný mladík po boku svojho otca Pavla zapojil do odboja proti fašizmu. Po vyhlásení SNP sa V. Fraňo stal príslušníkom 2. čs. partizánskej brigády J.V. Stalina, ktorá operovala pod velením I.V. Dibrova a po jeho smrti J. Brunovského. Podľa spomienok V. Fraňa mala brigáda 1200 členov, ktorí boli rozdelení do troch oddielov a operovali na rozsiahlom území v oblasti Javorníkov a Beskyd. Vykonávali diverznú činnosť, napr. zabránili vývozu

strojov z Dubnice do Nemecka, narúšali spevňovacie práce a. i. Pri presune, po namáhavom niekoľkodňovom pochode a v čase potrebného odpočinku v obci pod Makytou zaútočila na partizánov špeciálna protipartizánska jednotka v Mladoňove. Dôsledkom bolo vypálenie obce a vyvraždenie 16 občanov nacistickými hrdlomezmi. Činnosť brigády sa obmedzila na spravodajskú prácu a na pomoc raneným a chorým partizánom.

Neskôr došlo k zapojeniu celej rodiny Fraňovcov do oddielu Kotovský, v ktorom so zbraňou v ruke bojovali proti okupantom. V horách sa dočkali aj oslobodenia Púchova a jeho okolia.

V povojnovom období sa aktívne zapojil do odbojárskej práce. Od r. 1945 bol členom Zväzu slovenských partizánov, neskôr SZPB, kde vykonával rôzne funkcie. Za svoju zodpovednú prácu bol veľakrát ocenený zväzovými medailami a vyznamenaniami. Za celoživotné zásluhy v odbojárskej práci mu udelili Medailu M.R. Štefánika I. stupňa. Záver svojho plodného života prežil Vladimír Fraňo v Púchove. Neustále pracoval na publikácii o odboji v okresoch Pov. Bystrica, Púchov a Ilava v rokoch 1939–1945 pomocou počítača.

S Vladimírom Fraňom sme sa rozlúčili dňa 16. júna 2012.

Česť jeho pamiatke!

Jozef RÁZGA

Výstup na Veľký Bok

Veľký Bok je mohutný doslova a do písmena. Ide o severný výbežok z hlavného hrebeňa kráľovo-hoľskej časti Nízkyh Tatier, cca 6 km bokom v smere na Čierny Váh. Turisti ho navštevujú hlavne kvôli výhľadom na Nízke a Vysoké Tatry. Majú ich ako na dlani.

Veľký Bok je známy aj z obdobia Slovenského národného povstania. Podľa legendy tu mali počas Slovenského národného povstania pristávať lietadlá s pomocou pre povstalcov. Či to však naozaj tak bolo, alebo to boli len neuskutočnené plány sa nám nepodarilo vypátrať. V každom prípade to vzhľadom na plochý tvar masívu bolo určite realizovateľné.

Na poľovníckej chate v Sedle pod Veľkým Bokom, ktorá stojí z časti na základoch pôvodnej horskej chaty postavenej roku 1936, je pamätná tabuľa, na ktorej je uvedené:

„Na tomto mieste stála v rokoch 1936 – 44 chata KČST. Po potlačení SNP tu bol sklad potravín,

liekov a ostat. materiálu. Pôsobila tu aj časť Anglo-americkéj misie a časť 2. a 3. oddielu partizánskej skupiny E. Bielika Jánošík. Na Vianoce 26. 12. 1944 jednotky Edelweiss chatu podpálili.

Venované pri príležitosti 30. výročia výstupu na Veľký Bok. 6. 8. 2005 KST pri ŠK Heľpa.“

Klub slovenských turistov Heľpa usporiadal v prvú augustovú sobotu už 37. ročník turistického výstupu na Veľký bok (1727 m n.m.).

Tradične sa ho zúčastňujú i členky a členovia 96 člennej ZO SZPB z Heľpy, štvrtej najväčšej organizácie na Horehroní.

Na námestí v Heľpe sa registrovalo 75 turistov zo všetkých kútov Slovenska. Otvorenie výstupu sa uskutočnilo pri novorekonštruovanom pamätníku padlých v I. a II. svetovej vojne. Domáci spoluorganizátor, známy publicista Jozef Pupiš, pokrstil vodou z Hrona už svoju 6. zbierku. Tentoraz pod názvom Školoviny.

Slnko začalo prihrievať. Najprv prišla previerka zdravotného stavu a výdrže na strmom svahu zo sedla Priehyba na Kolesárovú. Obstáli všetci účastníci vrátane početnej skupiny menších detí. Ostatných 14 km až do Sedla pod Veľkým Bokom to bola romantika krásy nerušenej prírody s čučoričkami a kvetenou, panoramatických výhľadov.

Samotný 50-minútový výstup na Veľký Bok bol pre nás ako rozbehnutému zotrvačníku. Na vrcholovej rovine organizátori každého účastníka odmenili účastníckym diplomom a mnohých potešila vylosovaná tombola. Odmenou pre všetkých boli výhľady, neskutočnosť okolitého priestoru. Pohľad ktorýmkoľvek smerom vyraňujúci dych – Vysoké a Západné Tatry na severe, Ďumbier s Chopkom na západe, Muránska planina na juhu a Kráľova hoľa na východe. Polovica Slovenska na dohľad.

Záverečný guláš na chate pod

Účastníci výstupu na Veľký Bok.

Foto: M. Latináková

Veľkým Bokom svojou chuťou umočoval atmosféru a dával silu na záverečný zostup do doliny Hlôšková. Tam po nás prišiel autobus, aby nás odvážal späť do Heľpy. Pri ňom sme sa aj dozvedeli, že najstarším účastníkom bol

84-ročný J. Cimerman z Banskej Bystrice; naopak, najmladšou iba 5-ročná Lucia Kukuľová z Heľpy.

38. ročník Výstupu organizátori naplánovali na sobotu 3. augusta 2013.

Milan KOVÁČIK
podpredseda Oblastného výboru SZPB

Neplakať, ale sa činiť

Činnosť každej ZO, ale aj OblV SZPB vždy závisí a bude závisieť aj v budúcnosti od aktivity jej funkcionárov, najmä však od aktivity jej predsedu či predsedníčky.

Takým príťažlivým a nasledovateľným príkladom je bohatá činnosť a aktivita našej ZO SZPB pri HBP a.s. Prievidza, zásluhou jej predsedu J. Slobodníka, ako aj členov výboru.

Tak ako po minulé roky, aj v tomto roku v júni zorganizovali historicko-poznávací zjazd na pamätné miesta oslobodenia a SNP. V Brezine bolo naše prvé zastavenie. Pri pamätníku umučených nás čakal dlhoročný funkcionár SZPB To-

máš Švec. Pútavým spôsobom nás oboznámil s tragédiami, ktoré sa tu v priebehu SNP, ale aj po ňom odohrávali. Dopúšťali sa ich príslušníci nemeckej armády, častejšie však gestapo aj za pomoci príslušníkov POHG. V spoločnom hrobe je pochovaných 69 obetí. Po oslobodení urobili exhumáciu, žiaľ, identitu všetkých zohavených tiel sa pri najlepšom úsilí komisie nepodarilo zistiť. Položením vencov k pamätníku umučených na Brezine sme si pripomenuli pre náš národ kruté obdobie, a tak sme vzdali úctu a vďaku obetiam tejto doby. Potom sme navštívili krajské mesto Trenčín.

Oskar BIELIK

Zvolenčania bilancovali

Zasadanie pléna OblV SZPB vo Zvolene, ktoré viedol jeho predseda P. Šebeň, sa konalo ešte koncom júna. Informácie o pracovnej činnosti predniesol tajomník OblV SZPB p. Kašica, ktorý uviedol, že plánované úlohy od konferencie oblastnej organizácie z februára 2012 sú plnené a v plnení sa bude pokračovať podľa záverov XV. zjazdu SZPB. O rokovaniach na zjazde hovoril podpredseda OblV SZPB P. Nigríni. Rozpracovanie záverov XV. zjazdu na podmienky oblastnej organizácie vo Zvolene písomne dostali všetci účastníci zasadania. Aktuálne a dôležité je s orgánmi štátnej samosprá-

vy zabezpečiť dôstojné oslavy výročia SNP a oslobodenia našej vlasti. Cieľom zostáva propagovať v radoch mládeže historické povedomie aj účasťou na plánovaných podujatiach vo Zvolene, v Krupine, Detve a Kováčovej. Spolupráca okrem škôl je potrebná aj s dôchodcami a klubmi, ktoré majú záujem o spoluprácu so SZPB. Ako trvalá úloha zostáva rozširovanie členskej základne o občanov strednej generácie a rodinných príslušníkov, ak starí rodičia boli účastníkmi odboja. Záujem je aj o rozšírenie spolupráce i s takými politickými stranami a hnutiami, ktoré vo svojom

programe podporujú uchovávať tradície protifašistického odboja. Za potrebné je pre rozširovanie historického povedomia využívať dvojtýždenník Bojovník, Ročenku odbojára a tie publikácie, ktoré popisujú tieto slávne historické udalosti.

V diskusii p. Gubčo upozornil na pamätnú tabuľu z čias SNP, ktorú treba zachovať aj napriek tomu, že budova je predaná na súkromné podnikanie. V plenárnom uznesení boli zaznamenané vytýčené úlohy aj s uvedeným návrhom na záchranu historickej tabule.

Pavel GAJDOŠ

Pamätajú na SNP

Donovaly – horská obec situovaná v Nízkyh Tatrách so svojimi šiestimi osadami sa určite hlboko zapísala do pamätí SNP. V Športhoteli, ktorý bol postavený už v roku 1938 bola inštalovaná vysielačka, z ktorej posledná výzva do boja proti nemeckým vojskám zaznela 27. októbra 1944.

V tejto, už poslednej správe, vzhľadom na veľkú presilu nemeckej armády bol vydaný rozkaz ustúpiť. V obci sa v tom čase nachádzali vojenský a politický pracovníci, ktorí dali definitívny rozkaz na ústup do hôr a spolu s partizánmi zaujali obranné postavenie.

Nemci dobre vedeli, že v Banskej Bystrici a jej okolí vznikol najväčší protifašistický odpor. Obyvatelia, usilujúci zachrániť si svoje životy, ustupovali celou Starohorskou dolinou. Patrili medzi nich aj Ružomberčania, v tom čase podplukovník Mirko Vesel a jeho brat major Milan

Letný pohľad na Donovaly v súčasnosti.

Foto: R. Pertzian

Vesel. Mimoriadne ťažký výstup na Donovaly viedol ešte vtedy starou cestou od osady Sliachany. Súbežne s výstupom civilistov ustupovala aj povstalecká armáda s technikou. Na Donovaly boli dotiahnuté protiletadlové delá, niekoľko menších diel, mínomety, tanky, nákladné, ale aj desiatky osobných áut. Na túto nekončujú karavánu, ktorú sprevádzalo mimoriadne zlé počasie – už padal aj sneh – útočili z guľometov nemecké dvojtrupové lietadlá. Bombardovali rôzne stanovišťa

protiletadlovými delami, ktoré im palbu opätovali, ako aj Banskú Bystricu a Ružomberok.

V tom čase bolo nariadené pripraviť pristávaciu plochu ľahkým lietadlám. Navrhnuté bolo futbalové ihrisko. Vyplanovali aj jeho okolie a odstránili bránky. S odstupom času neviem posúdiť, koľko lietadiel tam pristálo alebo odletelo, ale určite tam zostali dve, ktoré vojaci zneškodnili. Kto z dôstojníkov alebo politických činiteľov lietadlá priviezol, neviem, ale hovorilo sa

o generáloch Viestovi a Golianovi. Vojaci spolu s lietadlami zneškodnili aj protiletadlové delá a ostatnú techniku, ktorá sa na Donovaloch po ústupe do hôr nachádzala.

Keď Nemci obsadili Banskú Bystricu a potom Staré Hory, tušili sme, že sa dostanú aj na Donovaly. A stalo sa. V januári 1945 v osade Bully prichýlila obyvateľka ranených vojakov, civilov aj s deťmi. Nemci ich všetkých postrelali. Takisto zavraždili aj ranených vojakov medzi osadami Poliankou a Bully. Nemeckí

vojaci dosiahli až taký stupeň zúrivosti, že majiteľku domu strčili dnu, dom podpálili a ona zaživa zhorela. Podobný osud stihol aj niekoľkých občanov v osade Mistríky. Počas týchto udalostí veľa mladých ľudí narukovalo na východný front, ale nie všetci sa vrátili.

Tieto riadky som sa rozhodol venovať 68. výročiu Slovenského národného povstania, ktoré sa veľkými písmenami zapísalo do dejín slovenského národa.

Vladimír ČUNDERLÍK

Boli informovaní tabuľou na obchode

Pred prvou svetovou vojnou patrila Prešov k významnejším mestám Uhorska, najmä jeho severovýchodnej časti. Bol bránou do krajiny a predstavoval strategický bod z vojenského aj politického hľadiska. Z vojenského najmä ako mesto, ktoré malo operačný význam pre riadenie obrany proti nepriateľskému vpádu zo severu. To v rokoch prvej svetovej vojny znamenalo obranu pred pruským vpádom, ktorý sa udial v roku 1914.

Vtedy v lete bola na fasáde Kóschovho papiernictva upevnená veľká tabuľa, na ktorej mesto občanom oznamovalo aktuálny priebeh bojových operácií rakúsko-uhorských vojsk. Preto prvé ranné kroky obyvateľov viedli k tabuľi, aby si prečítali čo je nové najmä zo severovýchodného frontu, kde bola odvelená väčšina Prešovčanov. Takto podrobne dokumentuje pohnuté dejiny nová kniha Veľká doba a jej dôsledky s podtitulom Prešov v 20. rokoch 20. storočia. V úvodnej časti (Prešov v prevrate 1918–1919 a po ňom) historik a pedagóg Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity Peter Švorc na základe množstva archívnych dokumentov približuje postupný priebeh vojnových udalostí aj s dopadom na obyvateľstvo.

Obávali sa

Najväčšie obavy prežívali Prešovčania v novembri a decembri 1914, keď vojská ruského maršala Brusilova obsadili severný Šariš – celý Svidnícky okres, Bardejov a 15 dedín jeho okresu i 8 obcí Giraltovskeho okresu. Postup ruskej armády vyvolal vlnu útekov z ohrozeného územia do Prešova, Košíc aj iných miest v Uhorsku. V Prešove prechodne vzrástol počet obyvateľov, čo vyvolalo nápor na zásobovanie i ubytovacie kapacity. Neskoršie bojové operácie na území Šariša spôsobovali evakuáciu Prešovčanov do uhorského vnútrozemia a tiež veľké utrpenie a škody aj v podobe nedostatku potravín a ich zdražovania. „Aby sme doplnili obraz mesta vo vojno-

vých rokoch 1914–1918, musíme uviesť, že i napriek ťažkému obdobiu si mesto žilo svojím spoločenským životom, ktorý bol neraz vo veľkom protiklade k utrpeniu mužov na bojiskách. Kultúrne a spoločenské podujatia niesli maďarského ducha a maďarizačné tendencie. Tie sa brali ako prejav vlastenectva tak potrebného v čase, keď bolo Uhorsko vo vojnovom stave,“ zdôvodňuje Švorc. Tiež spomína americké a iné medzinárodné mierové aktivity od začiatku roka 1918, maďarský nacionalizmus, snahy Slovenska odtrhnúť sa z Uhorska i protichodné nálady predstaviteľov mesta po vyhlásení československého štátu 28. októbra 1918.

Radost z konca

Čitateľ sa dozvie, ako prejavovali radost' z konca vojny vojaci záložného 67. pešieho pluku c. k., 32. poľného práporu, 3. poľného delostreleckého pluku honvédov Uhorského kráľovstva a 28. poľného pluku ťažkého delostrelectva. Zo zhromaždenia na Hlavnej ulici sa nevrátili hneď do kasárni, ale išli k prokuratúre, kde vypustili väzňov a zničili spisy prokuratúry. Navštívili hostince a kaviarne, v noci vyrabovali vojenské sklady potravín a šatstva, potom aj 105 obchodov v meste. Výtržnostiam a rabovaniu vedenie mesta nedokázalo zabrániť a proti davu sa obávali zasiahnuť žandári, ktorých bolo iba 7, aj 40 príslušníkov náhradnej batérie honvédov. Výpomoc v podobe 30-členného oddielu vojakov zo Spišskej Novej Vsi najskôr upratala mesto a potom s príslušníkmi prešovskej posádky zatkli vojen-

ských výtržníkov. Štatárny súd ich bez vyšetrovania odsúdil na trest smrti zastrelením a 41 vojakov i dvoch civilov ihneď popravili. Podľa dobových prameňov to vraj bol najhroznejší masaker na území ČSR.

Československé vojenské jednotky pod velením pplk. Berana 28. decembra 1918 obsadili Prešov a ten sa stal súčasťou československého štátu. No v meste nebola stabilizovaná situácia ani po inštalácii nového župana Pavla Fábryho (11. 1. 1919) ministrom s plnou mocou pre správu Slovenska Vavrom Šrobárom, čo sa nestalo v každom župnom meste. Napriek nariadeniu, aby slovenčina bola rešpektovaná ako úradný jazyk, naďalej sa podávali hlásenia župnému úradu zásadne v maďarčine, tiež tak viedli zápisnice, účtovné knihy či zoznam remeselníkov. Prešovské školy vyučovali po maďarsky a tento jazyk vládol aj v obchodoch a kostoloch. Pri upevňovaní československej moci boli veľké problémy aj so zmenou peňažnej meny, povojnovou hospodárskou krízou či nedôverou obyvateľov pri zmene štátnosti. Župan so svojimi úradníkmi opustili Prešov (6. 6. 1919) z obavy pred prichádzajúcou maďarskou Červenou armádou a odišlo aj československé vojsko. V deň príchodu maďarského vojska (8. 6. 1919) na radnici vymenované nové direktorium prevzalo správu mesta, čo potvrdilo o deň neskôr vyhlásením Uhorskej (maďarskej) republiky rád. Tá uvádzala do života nariadenia vydávané svojou vládou – Revolučnou vládou radou v Budapešti.

Priame voľby

Zaujímavé boli prvé všeobecné priame voľby do 40-člennej miestnej rady 15. júna 1919. „Voľba bola jednohlasná, lebo veď nik sa neodvážil korigo-

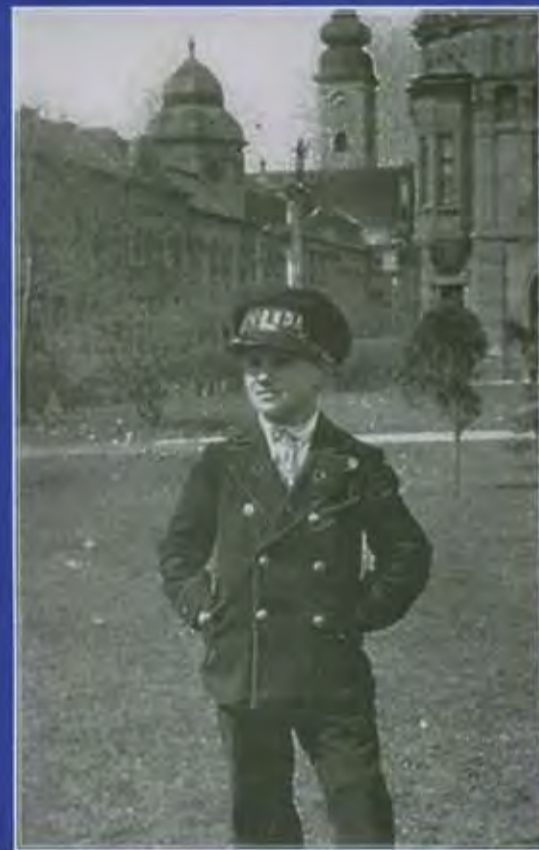
vať do rúk mu nastrčenú listinu. Účasť bola veľká, lebo kto nešiel hlasovať, nedostal poukážku na potraviny,“ zaznamenali historické pramene. Podobne aj dôvody a priebeh vyhlásenia Slovenskej republiky rád z balkóna radnice (16. 6. 1919). Obsadenie Prešova trvalo len do začiatku júla. V noci z 1. na 2. júla maďarská Červená armáda odišla z mesta, do ktorého sa vrátil župan Fábry (5. 7. 1919) a s ním aj československá moc. Začali sa

personálne zmeny, posilňovanie slovenských úradov, škôl, kultúrnych zariadení, bohoslužieb. Skúškou Prešovčanov a ich vzťahu k Československej republike boli oslavy 1. výročia vyhlásenia československého štátu, do ktorých sa zapojili župné a mestské orgány, vojenská posádka, školy, cirkvi, Československá beseda, Sokol a rôzne organizácie okrem maďarského a židovského obyvateľstva.

Pavol ERDZIAK

Veľká doba a jej dôsledky Prešov v 20. rokoch 20. storočia

Peter Švorc a kol.

Partizán Jano Hlavaj

Po porážke Povstania sa mnohí bojovníci proti fašizmu stiahli do hôr a tam prežili veľmi krutú zimu. Aj ona si vybrala svoju daň a ne jeden povstalec podľahol následkom zranenia, oslabenému organizmu a krutým mrazom.

Jano Hlavaj vďaka svojej mocnej konštrukcii a silnému zdraviu prežil a veľakrát presvedčil svojich spolubojovníkov o odvahe a zdatnosti, ktorá mu bola vrodenná. Napokon, písalo sa o tom po vojne aj v novinách a je o tom zápis aj v obecnej kronike. Do hôr odišiel ako mladoženáč, vrátil sa, až keď sa mu narodilo dieťa. Keď prišli za ním novinári, pri rozhovore s ním bol aj starý učiteľ, ktorý robil v obci kronikára a nechýbala ani Janova manželka. Bola pyšná na svojho hrdinu, ktorý prežil v horách krutú zimu a bojoval aj s fašistami.

Roky však ubiehali a z hrdinského partizána sa postupne stal muž pod papučou a hrával

v domácnosti iba druhé husle. Z manželky sa vyklúla panovačná osoba a zaviedla vo svojom revíre oveľa tvrdšiu disciplínu, než aká panovala v partizánskych oddieloch. Čoraz zriedkavejšie sa objavoval medzi chlapmi pri pive a veľmi zriedka si s nimi zaspieval svoju obľúbenú pieseň: *Mesiachik, ten celú noc nejde spať, bo musí partizán stráž držať...*

Jano Hlavaj veľmi pekne spieval, celá krčma stíchla, keď si zanôtil. Krčma však stíchla aj vtedy, keď sa vo dverách objavila jeho dračica. Okamžite bolo dospievané, stúlil uši a poslušne odcupotal domov. „Ja ti dám partizánčenia,“ bolo počuť na ulici.

Naposledy som ho počul spievať už modernejšiu: „Ja mám v noci stráž, nečakaj ma moja milá, mňa sa nedočkáš,“ zasmínal si starý učiteľ. Bože, aký to bol búrlivák a skrotilo ho jedno 50-kilové žieňa, zašomral si pod nos. Dočkalo sa toto žieňa svojho Jana a zaviedlo doma ešte prísnejšie poriadky. Odvtedy ho už v krčme nikto nevidel.

Ubehli ďalšie roky a Jano dostal ďalšie vyznamenanie za chrabrosť v Povstaní. Na jeho postavení v domácnosti sa však nič nezmenilo. Jeho polovička ho už trestala aj za hriechy v mladosti. V pamäti sa jej vynorili spomienky, že za mlada Jano nedal pokoja ani jednej peknej dievke. Akoby nemal dosť trápe-

nia, znova prišli za ním novinári so starým učiteľom.

„Jano, títo páni chcú zasa o tebe písať, no musíme ísť na úrad, a tam sa porozprávame,“ oznámil mu starý pedagóg a poškuľoval po jeho manželke. „Nieže ťa budem musieť niekde hľadať,“ vypravdala ho až na ulicu. Na úrade však čakal na Jana veľmi nepríjemný rozhovor:

„Teraz nám povedz pravdu Jano, ako to bolo s tvojím partizánčením,“ prísne sa spýtal starý učiteľ. Minule si nám navravel, že si celú zimu strávil v horách, no títo páni vypátra-li, že veľa času si strávil, aj pod teplou perinou u jednej vdovici. Tá žena sa ozvala a tvrdí, že si u nej aj prespával, ukrývala ťa, potraviny a lieky zháňala, a ty si ich potom vynášal do hôr, keď si nebol nasadený do inej akcie. Ona ťa mala rada, Jano, prečo si nám to zatajil?

„Pre Boha živého, veď som bol

ženatý, čakali sme dieťa... ..ako som mohol,“ zastonal Jano. „Nepoznáte moju ženu? Zabijete ma, ak o tom napíšete,“ zvolal.

„Ako to všetko dopadlo,“ spýtal som sa.

Nepripísali sme tento príbeh k Janovým zásluhám, odpovedal mi starý múdri človek. Život by sme mu tým skomplikovali, aj novinári to tak pochopili. Ostalo všetko po starom, ani v kronike sme nič neprepisovali.

Nežije už starý učiteľ, aj manželka Hlavajovci pomreli, ostal tu po nich iba tento príbeh. Ak existuje nejaké partizánske nebíčko, určite si to tam dopovedali. Nepripisujme Janovi túto neveru za hriech, lebo nevieme, ako by sme my odolali zvodom krásnej vdovici a jej teplej perine, keď vonku zúrila fujavica alebo príšerne mrzlo. Veď aj v časoch mieru sa krásnym vdoviciam iba ťažko odoláva.

Rudolf SLEZÁK

V Údolí anjelov

Tegucigalpa je rozľahlé hlavné mesto Hondurasu. Z letiska sme sa zastavili na námestí s parkom a sochou najväčšieho honduraského reformátora 19. storočia Francisca Morazána. Práve jeho zásluhou sa začalo s demokratizáciou krajiny. Zaslúžil sa o slobodu tlače, vyznania, združovania a vzdelania.

Bulváre Morazán, Miraflores, La Paz či

a potrebné, ale aj nevyhnutné, lebo bohatstvo krajiny sa nemeria len financiami, ale talentom tých, ktorí sa usilujú o jej povznesenie a svetovú prestíž.

Prechádzali sme zeleným údolím medzi kvetinovými záhonmi. Všade panoval pokoj, dokonca aj vtáci chceli svojim spevom potvrdiť, že centrum krásy a umenia je práve tu.

Na kopci dedinky Santa Lucia.

Foto: gs

Molinav a štvrte Las Palomas, Humaya, Soto prekvapia návštevníkov čistotou a poriadkom. Stará mayská kultúra akoby predurčila význam práve tejto časti krajiny.

Na druhý deň sme zamierili do sto kilometrov vzdialeného Údolia anjelov – Vallé de Angeles. Pohľad na kopce a údolia s bujnou tropickou vegetáciou bol nádherný. Zastavili sme sa až na návrší osady s desiatkami obchodov a dielňami remeselníkov. Výrobky prevažne z dreva a hliny mali indiánske námety, ako aj výšivky a ľudové kroje. Bol som unesený ich zručnosťou a nápaditosťou. Jeden z majstrov mi potvrdil, že zachovávať staré tradície remeselníckej výroby je nielen správne

Na spiatocnej ceste do metropoly nás čakalo ďalšie milé prekvapenie – malá dedinka Santa Lucia. Keď sme sa zastavili na svahu, uvideli sme pod nami osadu harmónie. Biele domčeky s červenými strechami sa strácali v zeleni stromov a v pestrofarebných kvetoch, čo ma nútilo konštatovať, že je príkladným spojením prírody a človeka.

V príjemnom prostredí hotela Holliday Inn som nad šálkou pravej honduraskej kávy mohol premýšľať nielen o krajine s dávnou mayskou kultúrou, ale najmä o dnešných domorodcoch, ktorí neustále čerpajú zo šikovnosti a tvorivosti svojich predkov.

Gustáv STOPKA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

pomoc: DIBROVA, OSEUD.	parobok na Morave	meno Ponča-novej	osobné zámeno	3. časť tajničky	vojenská predajňa	prehra v boxe (fonet.)	EČV Olomouca	obilnina	orol, po nemecky (poet.)	vel. II. par. brig. J. V. Stalina v SNP	kazašské sídlo	krásny kvet (bratislavský)
tak aj onak												ocitol sa na zemi
1. časť tajničky				E								meno Gorbačovovej manželky krv, po srbsky
astát			archív min. obrany podm. spojka				náš generál zaspi					
druh ryby						skr. ursusa čosi modré (hovor.)					jodid ruténia druh ovce	
	náš generál (iniciála mena na konci)	EČV Komárna stredoveký obyv. Španielska			1. časť tajničky okraj ničoho (aj pripomenka)							
999 rímskych			matka Mohameda dlh (hovor.)									rúske domáce m. meno
najvyšší vojenský honostári									plač (expr.) ukaz. zámeno			
nemecké sídlo			egypt. boh slnka polná miera				prisvedčenie chod, po česky (hovor.)				čínske ž. meno ukaz. zámeno	
druhé meno Hviezdoslava					4. časť tajničky							
ráno, po česky (hovor.)						Dietlova hrdinka				prítok Volgy		

Správne vylúštenie tajničky z č. 15 znie: **Vedme, že tu korene i máme.** Knihu posielame **Jánovi Palovičovi do Prešova.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

HISTORICKÝ KALENDÁR

4. augusta

1944 – Pätnásťročné nemecké dievča židovského pôvodu Annu Frankovú, jej sestru, rodičov a ďalších štyroch židov zatкло po dvojročnom ukrývaní v amsterdamskom byte gestapo. Annin denník z tohto obdobia sa našiel po vojne a bol publikovaný vo viac ako 30 svetových jazykoch. Podľa denníka bol nakrútený aj film.

6. augusta

1945 – Američania zvrhli atómovú bombu na japonské mesto Hirošima. Tlaková vlna zrovnala so zemou všetko v okruhu troch kilometrov. Zahynulo 78 150 civilistov a 37 424 bolo ranených.

8. augusta

1945 – Druhá svetová vojna: Sovietsky zväz vyhlásil vojnu Japonsku.

1945 – Zástupcovia štyroch víťazných mocností, ZSSR, USA, Veľkej Británie a Francúzska, sa v Londýne dohodli na vytvorení Medzinárodného vojenského tribunálu, ktorý mal súdiť nemeckých vojnových zločincov. Tribunál začal svoju činnosť 19. 1. 1946.

9. augusta

1945 – Druhá svetová vojna: Atómová bomba Fat Man bola zvrhnutá na japonské mesto Nagasaki.

11. augusta

1944 – Na území Slovenska bolo vyhlásené stanné právo.

12. augusta

1946 – Začal sa súdny proces s bývalým náčelníkom štábu Hlinkovej gardy Otomarom Kubalom. Rozsudok smrti bol vykonaný 4 dni po skončení procesu.

13. augusta

1940 – Druhá svetová vojna: Nemecké letectvo (Luftwaffe) spustilo sériu útokov na britské letecké základne a radarové zariadenia.

14. augusta

1941 – Zverejnili tzv. Atlantickú chartu, ktorá bola výsledkom rozhovorov medzi britským premiérom W. Churchillom a americkým prezidentom F. D. Rooseveltom.

1945 – Japonská vláda prijala spojenecké podmienky kapitulácie, čím sa aj v tichomorskej oblasti skončila II. svetová vojna. Zdroj: TASR

V lete padajú hviezdy častejšie

V letných mesiacoch je na nočnej oblohe možné vidieť omnoho viac padajúcich hviezd než inokedy. Je to kvôli aktivite niekoľkých meteorických rojov, z ktorých najhojnejším je roj Perzeid. „Maximum činnosti roja nastáva každoročne okolo sviatku svätého Vavrinca, mučeníka upáleného v Ríme 10. augusta v roku 258. Preto sa Perzeidám v minulosti hovorilo slzy svätého Vavrinca,“ objasňuje Zuzana Kaňuchová z Astronomického ústavu Slovenskej akadémie vied (SAV). Roj Perzeid je aktívny približne od 27. júla do 24. augusta. Jeho aktivita postupne narastá k maximu. Perzeidy majú hojné zastúpenie jasných meteorov, a to vďaka ich vysokej rýchlosti pri vstupe do Zemskej atmosféry, až 59 km/s. Za dobrých pozorovacích podmienok – pod bezoblačným nebom a mimo pouličného osvetlenia – je možné spozorovať v priemere jeden meteor každú jednu až dve minúty. Astronómka Zuzana Kaňuchová poznamenáva, že okrem Perzeid je stále dosť aktívnych sporadických meteorov, ktoré sú v auguste činné. Bohatšie sú napríklad Kappa Cygnidy, Severné a Južné delta Aquaridy. Stačí teda zájsť niekam za mesto, kde svetlá civilizácie nebudú rušiť, a zadívať sa na oblohu.

red TASR

ZRNKÁ HUMORU

V manželskej hádke žena vykričí mužovi:

– Keď som si ťa brala, bola som hluchá a slepá.
– Vidíš, drahá, z koľkých chorôb som ťa vyliečil?

* * *

Hovorí chlapec dievčatu:

– Máš pekné tričko.
– Ďakujem, a pod ním nič nemám.
– Neboj sa, dorastie.

* * *

Vyšiel kovboj z krčmy, zdvihne svojej kobyle chvost a pobožká ju na zadok.

Druhý sa ho pýta.

– To si prečo urobil?
– Ale, mám popraskané pery.
– A to pomáha?
– Nie, ale potom si ich neolizujem.

* * *

Sprievodkyňa v múzeu hovorí:

– Ak do tejto studičky hodíte 10 eur, budete šťastný.
– Ak 50 eur, budete zdravý.
– A ak tam hodíte 100 eur, budete vidieť plávajúcu sprievodkyňu.

Zdroj: Internet

Tekvicový prívarok

Potrebujeme: 150 g čerstvej tekvice, 10 g masla, 5 g maizeny, 1 dl mlieka, soľ, citrónovú šťavu, posekaný kôpor, 3 g cukru
Ako na to: Očistenú, postrúhanú tekvicu dáme dusiť s maslom. Ak je potrebné, podlejeme trochou vody. Maizenu rozmiešame v mlieku, zalejeme podusenú tekvicu, posolíme a povaríme. Dochutíme citrónovou šťavou, cukrom a posekaným kôprom.

K prívarku si môžeme opiecť párok alebo špekáčik. Podávame s chlebom.

Zdroj: Internet

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifasistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktorka Mgr. Lucia Illanitová, tel. 57 20 37 34, e-mail sefredaktor@szpb.sk • Internet: http://www.szpb.sk, e-mail sekretariát ÚR SZPB: sekretariat@szpb.sk, redakcia: zlata.haringova@szpb.sk, fax 52 92 65 22 • Redakcia: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždenné, cena jedného čísla 0,44 € • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk • Predaj v novinových stánkoch zabezpečuje MEDIAPRINT-KAPA, Pressegrasso, a.s., Vajnorská 137, 831 04 Bratislava • Tlač: DOLIS, s.r.o., Dostojevského rad 1, 811 09 Bratislava. Ročník XXXVI (LVII) • Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľom pošty pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštu Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • Evidenčné číslo: EV 204/08